

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

magisterské prezenční studium
2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Magdalena Janová

NATO a EU ve válce proti terorismu po 11. září 2001

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce:
Mgr. Lukáš Novotný Dr.

JAN ÁMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Full-Time Studies
2010 – 2012

DIPLOMA THESIS

Magdalena Janová

NATO and the EU in the war against terrorism after
September the 11th, 2001

Prague 2012

The Diploma Thesis Work Supervisor:
Mgr. Lukáš Novotný Dr.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 12. 3. 2012

Magdalena Janová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Lukáši Novotnému Dr., za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá bojem proti terorismu dvou významných mezinárodních organizací NATO a EU. Nejprve však práce definuje terorismus, uvádí jeho typologii a také definuje mezinárodní organizace. Následuje přiblížení aktuálních hrozeb terorismu po 11. září 2001 a rekapitulace teroristických útoků na USA v roce 2001, Madrid v roce 2004 a Londýn v roce 2005. Další část práce se zabývá vznikem, cíli a institucemi obou výše zmíněných organizací. A konečně v poslední části práce nalezneme shrnutí nejdůležitějších institucí, dokumentů a strategií v boji proti terorismu NATO a EU a jejich hodnocení.

Klíčové pojmy

asymetrický konflikt, EU, globální terorismus, globalizace, medializace, mezinárodní organizace, NATO, strategie, terorismus, teroristické útoky, typologie terorismu, válka proti terorismu

Annotation

This diploma thesis deals with the fight against terrorism and especially the two major international organisations, NATO and the EU.

This thesis will define terrorism, state the typology of terrorism and explain the two international organisations mentioned above. It will follow the approach of current threats of terrorism after September the 11th, 2001, and the recapitulation of that attack on the United States as well as the attacks in Madrid, 2004 and London, 2005. Another part of this thesis will deal with origins, objectives and institutions of the two key organisations involved in this area . Finally the last part will summarise the key points which have been discussed in the fight against terrorism.

Key words

asymmetric conflict, the EU, global terrorism, globalisation, media coverage, international organisation, NATO, strategy, terrorism, terrorist attacks, typology of terrorism, war on terrorism

OBSAH

ÚVOD	8
Cíl práce	8
Stav poznání.....	9
Struktura práce.....	10
1. Teoretická východiska	11
1.1 Definice terorismu	11
1.2 Typologie terorismu	13
1.3 Definice mezinárodní organizace	16
2. Aktuální hrozby terorismu po 11. září.....	19
2.1 Medializace.....	19
2.2 Globalizace.....	22
2.3 Asymetričnost konfliktu.....	24
2.4 New York, Madrid, Londýn.....	28
3. NATO	33
3.1 Vznik a vývoj.....	33
3.2 Cíle NATO	37
3.3 Instituce NATO	40
4. EU	43
4.1 Vznik a vývoj.....	43
4.2 Cíle EU.....	47
4.3 Instituce EU.....	50
5. NATO ve válce proti terorismu	53
5.1 Institucionální zajištění	53
5.2 Dokumenty NATO	55
5.3 Strategie NATO	58
5.4 Hodnocení	61
6. EU ve válce proti terorismu.....	63
6.1 Institucionální zajištění	63
6.2. Dokumenty EU	65
6.3 Strategie EU.....	68
6.4 Hodnocení	70
ZÁVĚR.....	71
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73
SEZNAM PŘÍLOH	77

ÚVOD

Cíl práce

11. září 2001. Tento den zahalil mračnem strachu, hněvu a obav z budoucnosti nejen Spojené státy, ale celý svět. A nebyla to jediná rána posledního desetiletí. Následovaly útoky v Madridu a Londýně. Válka v Afghánistánu. Válka v Iráku. Všechny tyto události si vyžádaly mnoho obětí na lidských životech, psychice pozůstalých i pozorovatelů, ale také oběti v podobě stavu ekonomiky a politiky. Ale především tímto dnem započala „válka proti terorismu“, kterou vyhlásil tehdejší americký prezident George W. Bush.

Reakcí bylo mnoho. Napříč světem se rozezněly soucitné projevy k pozůstalým, kteří při útocích přišli o své blízké, ale také ke Spojeným státům jako k zemi, která se ocitla z vteřiny na vteřinu ve válce. Solidarita států západní civilizace byla obrovská. Svou podporu Spojeným státům mimo jiných vyjádřily také mezinárodní organizace. V jejich čele pak NATO a Evropská unie. Připomeňme alespoň proslov tehdejšího generálního tajemníka NATO George Robertsona ze dne 12. Září 2001. „Mé sympatie míří k americkému lidu, obětem a jejich rodinám. Tento barbarský čin představuje nepřijatelnou agresi proti demokracii a zdůrazňuje nutnost spojení sil mezinárodního společenství a členů Aliance v boji proti ranám terorismu.“

Nenásledovaly však jen soucitné projevy. Jak jsme již výše zmínili, tento den vyústil ve dvě války. V Afghánistán, v Iráku a „válku s terorismem“. Tato válka s terorismem neměla jen fyzickou podobu. Zahrnuje mnoho opatření, úmluv a deklarací a nových bezpečnostních strategií, které ve většině případů volají po prevenci terorismu, a také společnému postupu v boji proti terorismu v mnoha oblastech, včetně legislativní, politické a vojenské. Cílem této práce je přiblížit reakce, opatření a strategie dvou významných mezinárodních organizací – NATO a Evropské unie po 11. Září 2001.

Stav poznání

Co se týče samotných událostí 11. září 2001, zaplavilo knihkupectví, novinové stánky i internet nepřeborné množství knih, článků, videí, filmů a dokumentů, které o nich pojednávají. Jmenujme alespoň některé z nich. Nejdůležitější publikací je jednoznačně Zpráva komise 9/11 (The 9/11 Commission report). Tato publikace přibližuje události temného dne v historii Ameriky, ale také to, co jim předcházelo. Dále můžeme jmenovat i knihy Noama Chomského – Moc a teror a 9/11. Neměli bychom opomenout ani knihu Luise de la Corte Ibáñeze – Logika terorismu, která krátce shrnuje historii terorismu, pojednává o jeho typologii, příčinách, ale také o teroristických organizacích. A konečně, prakticky nová publikace Jana Eichlera – Terorismus a války v době globalizace. Autor zde rozsáhle popisuje globální terorismus, jehož svědky jsme byli právě 11. září.

Tato práce se velmi úzce dotýká také fungování mezinárodních organizací a mezinárodních vztahů. K těmto tématům jmenujme alespoň tuto literaturu. Velmi podrobně pojednává o problematice mezinárodních organizací kniha Michaela Romancova a kolektivu autorů – Mezinárodní organizace. Najdeme zde nejen obecné vymezení tohoto pojmu, ale také informace k některým významným mezinárodním organizacím, jako je například EU. Evropská unie je také název publikace Petry Fialy a Markéty Pitrové, která je shrnutím její historie, institucí a oblastí působení. Neměli bychom zapomenout ani na NATO. Zde bychom měli vyzdvihnout alespoň knihu Jiřího Fidlera a Petra Mareše – Dějiny NATO, jejíž název je přesným vystižením i jejího obsahu. Mezinárodním vztahům a především řešení konfliktů v mezinárodních vztazích se věnuje publikace Šárky Waisové – Řešení konfliktů mezinárodních vztahů. Najdeme v ní také definici konfliktu a jeho typologii.

Problematictější je to v případě literatury, která by pojednávala o reakcích NATO a EU na útoky 11. Zářím 2001. Uvedme alespoň knihu Mezinárodní a Evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému

zločinu od autorů Pavla Šturma, Jany Novákové a Veroniky Bílkové. V této knize však nalezneme jen málo dokumentů Evropské unie a žádný dokument NATO. V tuto chvíli najdeme shrnutí těchto nástrojů především v článcích na internetu. Ani na oficiálních internetových stránkách NATO a EU nejsou tyto informace příliš snadno dohledatelné. I když se dá říci, že Severoatlantická aliance si v této oblasti počíná o něco lépe než Evropská unie a na svém webu má tento obsah přeci jen lépe vyhledatelný. Stále je však prakticky nemožné dohledat komplexní shrnutí reakcí, opatření a strategií NATO a EU v oblasti terorismu po 11. září 2001. Proto se tato práce snaží shrnout alespoň nejdůležitější body boje proti terorismu z hlediska NATO a EU.

Struktura práce

Tato práce je členěna do šesti kapitol. První kapitola se zabývá teoretickými východisky práce. Nalezneme v ní definici terorismu, jeho typologii, a také definici mezinárodní organizace, což je stěžejní pro další kapitoly.

Druhá kapitola přibližuje aktuální hrozby terorismu po 11. září – medializací, globalizací a asymetričností konfliktu, který pokračuje i nadále. V závěru druhé kapitoly nalezneme také shrnutí událostí 11. září a událostí v Madridu v roce 2004 a v Londýně v roce 2005.

Třetí kapitola se věnuje Severoatlantické alianci. Nejdříve jejímu vzniku a vývoji a následně jejím cílům a institucím.

Čtvrtá kapitola pak popisuje vznik, vývoj, cíle a instituce Evropské unie, stejně jako tomu bylo v předchozí kapitole u NATO.

Poslední dvě kapitoly, pátá a šestá, shrnují nejdůležitější body v boji proti terorismu Severoatlantické aliance a Evropské unie. Zabývají se jeho institucionálním zajištěním, dokumenty, které s ním souvisí a které vznikly po 11. Září 2001, strategiemi v boji proti terorismu a najdeme zde také hodnocení boje proti terorismu obou těchto mezinárodních organizací.

1. Teoretická východiska

1. 1 Definice terorismu

Terorismus. Jedno z nejvíce skloňovaných slov ve společnosti i v médiích posledních let. Co ale toto slovo opravdu vyjadřuje? Jaký má význam? Chápeme ho všichni správně? Předtím, než se dostaneme k samotné definici terorismu, měli bychom tento pojem analyzovat, abychom pochopili, jak jsme se k oné definici dostali.

Slovo terorismus má svůj původ v latinském slově *terrete*, což znamená vyvolávat strach.¹ Slovník Královské španělské akademie pak definuje prvotní význam slova *terror*, jako mimořádně intenzivní strach. Z toho plyne, že teroristické činy jsou takové činy, které vyvolávají psychologický stav, na který odkazuje samotné slovo *terrorismus*. A nesmíme zapomenout také na slovo *čin*. Přírodní katastrofu, například zemětřesení, nikdo, jako teroristickou, neoznačí. Musíme si tedy uvědomit, že označením něčeho, jako (teroristického) činu či akce, poukážeme na to, že se jedná o záměrné lidské chování. Toto chování pak není jen nekontrolovanou a spontánní reakcí na nějaký vnější podnět, ale probíhá na základě nějakého plánu nebo úmyslu, s předpokladem možných následků, vědomým a uváženým způsobem. Dostáváme se k první definici terorismu, kterou navrhla Královská akademie: „Sled násilných akcí, které jsou prováděny s úmyslem rozpoutat teror.“² Tato definice je však velmi stručná a nepopisuje všechny základní charakteristiky terorismu.

Do definice musíme také zahrnout skutečnost, že terorismus je jakousi metodou „psychologické války“. Počet psychologicky zasažených teroristickým útokem je vždy mnohem horší a vyšší, než počet lidských obětí a velikost materiálních škod. Dalším důležitým faktorem je fakt, že terorismus je využíván za určitým cílem. Tímto cílem je často sdělovat a šířit poselství vlastní ideologie, ať už politické,

¹ DE LA CORTE IBÁÑEZ, L. Logika terorismu. 1. Vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-17-24-6

² Tamtéž. Str. 16

náboženské či jiné (takto definují své vlastní atentáty anarchisté). „Ale terorismus je skoro vždy především druhem politické akce, neboť obvyklým cílem těch, kdo jej praktikují, je změna nebo zachování převládající mocenské struktury v určitém společenském systému (ať už jde o společenský systém v jedné zemi, nebo v širší geografické oblasti nebo dokonce o mezinárodní systém).“³

Stále ještě ale nejsme u konce výčtu charakteristik terorismu. Nejen, že terorismus, na rozdíl od jiných forem násilí, nemá jako hlavní cíl neutralizovat nebo zničit své oběti, ale jeho cílem je psychologicky ovlivnit přímé a nepřímé diváky teroristických činů. Je ale také, oproti jiným jednotlivým a nepropojeným operacím, které provádí například gerilové jednotky⁴, systematickou řadou atentátů a hrozeb. A v neposlední řadě je velmi důležitou charakteristikou to, že atentáty teroristé obražují většinou proti nebojícímu obyvatelstvu, civilistům.

Definice terorismu musí zahrnovat především jeho tři hlavní charakteristiky – politickou povahu, zaměření na civilní obyvatelstvo a vytváření ovzduší extrémního strachu.⁵ Pokud všechny tyto charakteristiky spojíme, dostáváme se konečně k definici terorismu: „Jde o promyšlenou sérii násilných a zastrašujících činů, které míří proti nebojícím obyvatelům a jsou naplánovány tak, aby psychologicky působily na mnohem větší počet osob, než jsou přímé oběti a tak posloužily k dosažení konkrétního, skoro vždy politického cíle.“⁶

Není to však jediná existující definice terorismu. Jako další uveďme tyto: „Úmyslné použití násilí nebo užití násilí k získání cílů s politickou, náboženskou nebo ideologickou povahou a to nelegitimními a neuznávanými silami vystupujícími proti legitimnímu a uznávanému státu. Děje se tak cestou zastrašování, nátlaku nebo

³ DE LA CORTE IBÁÑEZ, L. Logika terorismu. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1724-6. Str. 18

⁴ EICHLER, J. Terorismus a války v době globalizace. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1790-9

⁵ NAPOLEONI, L. Teror s.r.o. 1. vyd. Praha: Metafora, spol. s.r.o. 2007. ISBN 978-80-7359-107-6

⁶ DE LA CORTE IBÁÑEZ, L. Logika terorismu. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1724-6. str. 19

zasévání strachu do myslí lidí.“⁷ Nebo: „Politicky, ideologicky či nábožensky motivované, slepé, nerozlišené zabíjení bezbranného a nevinného civilního obyvatelstva.“⁸ A v neposlední řadě ještě uvedme definici terorismu, která je díky svému autorovi jednou z nejznámějších v současnosti: „Terorismus je použití nátlakových prostředků namířených proti civilnímu obyvatelstvu ve snaze dosáhnout politických, náboženských nebo jiných cílů.“⁹

1.2 Typologie terorismu

Při vytváření typologie terorismu přihlížíme k několika kritériím. Jsou jimi motivace aktérů, rozsah a způsob provádění akcí teroristů, ale také vývojové etapy terorismu. Začněme vývojovými etapami. Zde rozlišujeme tři typy terorismu: národní, mezinárodní a globální terorismus.

První vývojovou formou je národní terorismus. Jde o terorismus, který je plánovaný a uskutečňovaný uvnitř státu. „Jako příklad můžeme uvést 80. léta 19. Století v Rusku. Tehdy si teroristé tímto způsobem vynucovali zastavení reform, které směřovaly k přizpůsobení Ruska západním standardům.“¹⁰ Nejčastější motivací u národního terorismu je odtržení určité části území od většího státu a jeho přeměna na nový samostatný stát.¹¹

Druhou vývojovou formou terorismu je mezinárodní terorismus. Útoky spadající do této kategorie směřují přes státní hranice a zasahují cíle v jiných státech. Jeho vznik můžeme zařadit na přelom 60. a 70. let 20. století. Cílem mezinárodního terorismu je donutit určitý stát, aby přestal prosazovat své zájmy v konkrétní části světa, nebo tam změnil

⁷ NAPOLEONI, L. Teror s.r.o. 1. vyd. Praha: Metafora, spol. s.r.o. 2007. ISBN 978-80-7359-107-6. Str. 432

⁸ EICHLER, J. Terorismus a války v době globalizace. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1790-9. Str. 169

⁹ CHOMSKY, N. 11. 9. 1. vyd. Praha: Mezera, 2003. ISBN 80-903259-0-4. Str. 51

¹⁰ EICHLER, J. Terorismus a války v době globalizace. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1790-9. Str. 152

¹¹ Tamtéž. Například IRA v Severním Irsku, ETA ve Španělsku, čečenský terorismus.

svou politiku. Teroristé při takových útocích využívají únosů letadel s velkým počtem lidí na palubě, mediálního pokrytí takových teroristických činů a neúspěchu armády. Tehdy ji „nahrazují“, aby bojovali v zájmu lidu účinněji než vojáci.¹² K významnému zlomu ve vývoji mezinárodního terorismu dochází na konci 70. let 20. století, kdy na scénu nastupuje nábožensky motivovaný terorismus. Islámský svět jím vyjadřuje odpor proti politickému a vojenskému pronikání jiných civilizací do svých zemí. Je založen na náboženském zdůvodnění cílů i taktiky a přináší tvrdší a nebezpečnější metodu – sebevražedné útoky.

Třetí a poslední formou terorismu z hlediska vývoje je globální terorismus. Počátek se datuje všeobecně od 11. září 2001. Globální charakter terorismu vzniká na základě tří podmínek. Za první – původcem hrozby je teroristická síť rozprostřená po celém světě (má tedy globální rozměr). Za druhé – sledovaným cílem je zasadit co největší ránu státům, které jsou hybnou silou procesu globalizace. A USA takovým státem nepochybně jsou. „Teroristické úder z 11. září 2001 se zaměřily proti autoritě a věrohodnosti nejmocnějšího státu světa a proti jeho politice v rozvojovém, a zejména pak v islámském světě.“¹³ Za třetí – oběťmi takového činu jsou lidé z celého světa, nejen příslušníci státu, ve kterém se útok odehrál. 11. září 2001 bezesporu splňuje všechny tyto tři podmínky. Samozřejmě vznik globálního terorismu neznamenaá zánik národního nebo mezinárodního terorismu. Všechny tyto typy terorismu koexistují najednou, někdy jsou dokonce propojené a navzájem se podporují.

Jako další typologii uveďme rozlišení na tři základní podoby terorismu.¹⁴ První podobou, kterou rozlišujeme, je demonstrativní

¹² EICHLER, J. Terorismus a války v době globalizace. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1790-9. Jako příklad uveďme vznik Organizace pro osvobození Palestiny po „zdrucující porážce armád tří arabských států v tzv. Šestidenní válce s Izraelem v roce 1967.“ Tato organizace například provedla teroristický útok na olympijských hrách v Mnichově v roce 1972 při němž došlo k masakru izraelských sportovců.

¹³ EICHLER, J. Globální terorismus. In: Mezinárodní politika, 2001, č. 12 ISSN 0543-7962. Str. 19

¹⁴ EICHLER, J. Terorismus a války v době globalizace. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1790-9

terorismus. Nezaměřuje se ani tak na násilí, jako spíše na politické soupeření. Cílem je přilákat pozornost veřejnosti k problému, který teroristé vnímají jako křivdu, kterou je třeba napravit. Metodami jsou únosy letadel, braní rukojmí nebo výbuchy, na které ale teroristé dopředu upozorní, aby nedošlo k velkým obětem na lidských životech. Tato podoba terorismu je někdy nazývána také jako „rytířská“. Teroristé v tomto případě nechtějí lidi zabíjet, chtějí jen upoutat jejich pozornost. Využívá ho například španělská ETA.

Další podobou je destruktivní terorismus. Jedná se o agresivnější druh terorismu, při němž jsou zabíjeni lidé, kteří jsou součástí vysokých kruhů státní hierarchie a disponují velkou mocí při prosazování rozhodnutí, která teroristé považují za nepřijatelná a nespravedlivá. Opět je cílem přilákat pozornost a upozornit na daný problém.

A stejně je tomu i u třetí podoby – sebevražedného terorismu. „Jde o nerozlišené, necílené zabíjení, jehož cílem je usmrtit co nejvíce lidí, přestože se dobře ví, že se jedná o lidi nevinné.“¹⁵ Je to v současnosti nejrozšířenější podoba terorismu. Je tou nejagresivnější a nejzákeřnější formou terorismu, která existuje.

Poslední členění terorismu, které zde uvedeme, vychází z motivace k činu.¹⁶ Z hlediska motivace pak členíme terorismus na kriminální (teroristické akce primárně provedené za účelem získání osobních či materiálních výhod), patologický (teroristické akce provedené především kvůli psychickému uspokojení) a politický, ideologický (akce provedené z kolektivních pohnutek bez hledání přímých materiálních výhod). Tuto kategorii můžeme dále rozčlenit na terorismus: ultralevicový, ultrapravicový, etnický, náboženský, environmentální, vigilantistický¹⁷ a „Single-issue“¹⁸. Existuje mnoho

¹⁵ EICHLER, J. Terorismus a války v době globalizace. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1790-9. Str. 156

¹⁶ Ministerstvo vnitra ČR. Typologie terorismu. [online]. [cit. 15. 01. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/typologie-terorismu.aspx>>.

¹⁷ Tamtéž. Zde jde o „právo a pořádek“, které údajně stát není schopen zajistit.

¹⁸ Tamtéž. Jednopoložkový například proti potratům a podobně.

typologií terorismu. Záleží na úhlu pohledu a účelu, pro který je terorismus prováděn.

1.3 Definice mezinárodní organizace

Pokud slyšíme pojem „mezinárodní organizace“, nejčastěji nás napadnou zkratky jako OSN, EU, NATO, OPEC , popřípadě další. Co se pod takovým pojmem ale skutečně skrývá? Jak takovou mezinárodní organizaci vlastně můžeme definovat? A jaká je její struktura? Vlastními slovy bychom možná řekli, že je to taková organizace, která se zabývá určitou problematikou a je do ní zapojeno několik různých států. Nebyli bychom daleko od pravdy. Skutečná definice je však podrobnější. Mezinárodní organizace tedy je: Sdružení států, které na základě právního aktu, jímž bylo zřízeno (zpravidla se bude jednat o mezinárodní smlouvu), trvale vykonává pro členské státy určité úkoly, a to vlastním jménem a prostřednictvím vlastních orgánů.¹⁹

Můžeme říci, že stavebními prvky takové organizace jsou její členské státy. Nejčastěji vzniká, aby její tvůrci ošetřili nějakou část vzájemných vztahů, která se často opakuje a zatím není ošetřena jiným vyhovujícím mechanismem. Všichni členové organizace jsou si (alespoň formálně) rovni a mají stejná práva a povinnosti. Vzniká na základě zakládajícího statutu organizace, který můžeme nazvat smlouvou, dohodou, úmluvou, paktem či chartou.²⁰ Uvádí cíl činnosti organizace, zřizuje její orgány a také obsahuje výčet členů a stanovuje jejich práva a povinnosti. Vysokou vypovídací hodnotu o podobě organizace má její organizační struktura. Může být tvořena jen několika úředníky, nebo jí může tvořit rozsáhlý administrativní aparát, který má tisíce členů, jako je tomu například u Evropské unie. Žádný závazný model vnitřní organizace neexistuje, ale můžeme za stěžejní prvky pokládat tyto²¹: výkonný orgán (představuje centrum moci příslušné

¹⁹ ROMANCOV, M. et al. Mezinárodní organizace. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-310-0

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

organizace), parlamentní orgán (rozsah kompetencí může být na úrovni od nezávazného konzultování až po spolurozhodování o klíčových normách organizace), administrativní aparát (zpracovává agendu, udržuje chod organizace), soudní či arbitrážní orgány (řeší vzájemné spory členských států) a samostatné agentury.

Budoucí spolupráce nebo program pro další období se většinou dohodne na pravidelných jednáních, která probíhají většinou jednou ročně. Na nich se setkávají zástupci členských států organizace. Jednání mívají různou dobu trvání, může jít ale i o několik měsíců.

Schválení návrhů pro budoucí spolupráci je možné nejčastěji nadpoloviční (dvoutřetinovou) většinou.²² V důležitých bodech ale bývá vyžadována jednomyslnost. Organizace má svou radu, tvořenou zástupci vlád členských států. Rada zpracovává běžnou agendu a zajišťuje každodenní fungování organizace. Zasedání rady organizace se koná častěji a její rozhodování je často založeno na principu jednomyslnosti. Rozhodčí role náleží často mezinárodním soudům. Ty jsou případně otevřené i pro jiné mezinárodní organizace, které je mohou využít pro řešení svých sporů. Mezi takové soudy patří například Soudní dvůr při Evropské unii.

Mezinárodní organizace mají právní subjektivitu. Vystupují jako subjekt mezinárodního práva, tedy stejně, jako suverénní státy. Mohou být signatáři mezinárodní smlouvy, zřizovat diplomatická zastoupení, nebo mohou být předvolány před mezinárodní soudní tribunály.

Mezinárodní organizace třídíme do několika kategorií dle metodiky vypracované Uníí mezinárodních sdružení (Union of International Associations).²³ Podle toho, na jak velké ploše organizace pracuje, rozeznáváme globální a regionální organizace. Dále pak rozeznáváme organizace mezikontinentální. Jejich členská základna není globální, ale je z různých kontinentů.²⁴ Dalším typem je Univerzální

²² ROMANCOV, M. et al. Mezinárodní organizace. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-310-0

²³ Tamtéž.

²⁴ Tamtéž. Například Světová obchodní organizace (WTO).

organizace. Ta má alespoň 60 členských států. Do této kategorie spadá Organizace spojených národů (OSN). Někdy se však do této kategorie započítávají i organizace, které mají alespoň 30 členských států. Federace mezinárodních organizací je takovou organizací, v jejímž rámci pracují i další organizace, které plní samostatné úkoly. Patří ovšem do systému federace mezinárodních organizací. Jako příklad uveďme jedinou takovou organizaci, která v současnosti existuje – OSN. Toto je základní třídění mezinárodních organizací.

Způsobů třídění existuje samozřejmě více, pro účely této práce však není třeba je uvádět. Posledním, co v této části zmíníme, jsou funkce mezinárodních organizací. Sem patří posláním napomáhat rozvoji režimů a společným aktivitám, uplatňovat vliv v procesu přijímání rozhodnutí mezinárodního charakteru a podpora dodržování přijatých závěrů.

2. Aktuální hrozby terorismu po 11. září

2. 1 Medializace

Snad všichni si ještě dokážeme vybavit obrazy hořících „dvojčat“, věží Světového obchodního centra, skákajících lidí, valícího se dýmu z části Pentagonu, zmatku, převrácených vlaků v Madridu, zdemolovaného dvoupatrového autobusu v Londýně nebo tváří atentátníků. Není se čemu divit, že tyto obrazy se nám i po dlouhé době snadno vybaví. Viděli jsme je, a dodnes vídáme, v televizi, novinách, časopisech, na internetu, ve filmech, dokumentech i na knižních přebalech. Medializace terorismu po 11. září 2001 nesmírně vzrostla. Proč tomu tak bylo, jaký to mělo dopad a jaký obraz těchto událostí nám vlastně média přinesla?

Je zřejmé, že média z útoků těžila. Zprávy takových rozměrů zvyšují sledovanost televizí, čtenost novin i návštěvnost internetových serverů. Je tedy pochopitelné, že je do svého vysílání zařazují. Nějak ovšem opomíjí fakt, že tím se naplňují některé z hlavních smyslů teroristických útoků. Média tak v podstatě napomáhají teroristům v šíření strachu a věnují jim pozornost, pro kterou tyto akce provádí. Můžeme tedy říci, že celá mediální masáž týkající se terorismu, které jsme vystaveni dnes a denně, je špatná.

Abychom lépe pochopili, proč je vlastně medializace útoků nevhodná, měli bychom se zaměřit na komunikaci teroristů s veřejností. Komunikace s veřejností je jednou ze základních charakteristik terorismu. „V jejím rámci vždy platí jedno základní pravidlo: žádná ze škod, kterou teroristé záměrně způsobují, není samoúčelná, každá z nich je jasným poselstvím.“²⁵ Poselstvím teroristů je strach. Ten má ovlivnit toho, kdo bude rozhodovat o požadavku teroristů. Pod jeho tlakem se pak má rozhodnout, aby udělal nebo neudělal to či ono. Nejčastěji jde o požadavky typu propuštění uvězněných spolubojovníků, konec podpory zdiskreditovaných režimů nebo ukončení intervence daného státu v islámských zemích. „Terorismus velmi těží ze

²⁵ EICHLER, J. Terorismus a války v době globalizace. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1790-9. Str. 146

schopnosti vzbuzovat pocit permanentního ohrožení a všudypřítomnosti.“²⁶ K šíření tohoto poselství slouží teroristům útoky a jejich medializace, která je tím vyšší, čím větší silou teroristé udeří. A co teprve, jedná-li se o globální terorismus, který onoho zářijového dne vystoupil ze stínu a vstoupil do slunečního světla.

Dosud žádný z útoků nepředčil svou závažností útoky z 11. září 2001. Tento den měl obrovský globální, politický, ekonomický, společenský a psychologický dopad.²⁷ Byla napadena nejmocnější země světa. Útoky zasáhly symboly ekonomické a politické moci Spojených států. To však nebylo vše. Prostřednictvím médií útoky psychologicky zasáhly miliardy lidí na celém světě. Na několik měsíců se tak svět ponořil do oceánu strachu a obav. Způsob, jakým byly události v médiích vykresleny, navíc ještě zvětšoval hrůzu útoků. Tento den byl nazván dokonce „Pearl Harborem 21. století“.²⁸

A jak bylo 11. září v médiích pojato? Média se držela oficiální verze. Tedy, že útoky spáchala teroristická síť Al-Káida. Svým způsobem se roztrhnul pytel s očerňováním islámského světa a muslimů. Kombinace takové interpretace a strachu, který ve společnosti po útocích panoval, měla dopad také na vztah západního světa k muslimům. I dnes se například ve Spojených státech objevují případy napadení muslimů, kvůli jejich původu a náboženskému vyznání. I v tomto případě můžeme říci, že medializace terorismu má jen špatné důsledky. Ne tak ovšem pro jejich majitele. Ti z takových událostí samozřejmě nadále těží.

Abychom však nezůstali jen u oficiálního, celému světu dobře známého obrazu 11. září v médiích, přistoupíme k tomu neoficiálnímu. Zanedlouho po útocích se na internetu a v knihkupectvích začaly vynořovat knihy, videa a dokumenty, které přinášely zcela nový úhel

²⁶ ŠVÁCHA, Z. Terorismus a jeho prezentace. In: Mezinárodní politika, 2004, č. 12. ISSN 0543-7962. Str. 29

²⁷ NAPOLEONI, L. Teror s.r.o. 1. vyd. Praha: Metafora, spol. s.r.o. 2007. ISBN 978-80-7359-107-6

²⁸ GRIFFIN, DAVID R. Nový Pearl Harbor: 11. Září a vláda George Bushe Znepokojující otázky. 1. vyd. Praha: VOLVOX CLOBATOR, 2006. ISBN 80-7207-591-8. Str. 11

pohledu na newyorskou apokalypsu. Jejich autoři kladli otázky, které se do té doby nikdo klást neodvážil. Objevovaly se různé interpretace výše zmíněných událostí, které obviňovaly, z pochybení nebo dokonce provedení teroristických útoků, vládu Spojených států nebo tak zvanou stínovou vládu světa – Bilderberg group.²⁹ Tyto opoziční teorie jsou označovány jako konspirační. Přesto, že se jim manesteamová média nevěnovala, dokázaly vzbudit poměrně slušný ohlas veřejnosti. Dnes existuje několik webových i facebookových stránek a skupin, které volají po pravdě o 11. září.³⁰ Mnozí z přívrženců těchto teorií vyčítají médiím, že informovala pouze o oficiální verzi. Není se však čemu divit. Protože podle výše zmíněných teorií vlastní média ti samí lidé, kteří útoky provedli (nebo spíše nechali provést). Je tedy zcela logické, že v takovém případě si tito lidé pohlídali, aby se minimálně několik prvních dní či týdnů po útocích, žádné informace, degradující oficiální verzi, v médiích neobjevily.

Média hrají ve vnímání terorismu a jeho účinku mnohem větší roli, než si mnozí uvědomují. Nejen, že na něj upozorňují tím, že zprávy o něm zařazují do obsahu, který vysílají. Množstvím času, který mu ve svém vysílacím čase věnují, mu přidávají na důležitosti. Způsob, jakým je veřejnost informována, pomáhá teroristům vytvářet atmosféru strachu. Co je ale horší, vysílají tím k teroristům poselství: „Jsme tady a nasloucháme vám!“. To může mít jen jediný dopad. Více teroristických útoků takového rozměru.³¹ Nezbyvá než položit poslední otázku k tomuto tématu. Opravdu tato hrozba nárůstu událostí podobných 11. září stojí za výnos, který médiím přinese zvýšená sledovanost (čtenost) zpráv o teroristických útocích?

²⁹ Tyto teorie najdeme například v knihách autorů David. N. Bossieho, Andreas von Rétyie nebo D. R. Griffina.

³⁰ Za všechny například The 9/11 Truth Library (skupina na Facebooku), New World Order Opposition (skupina na Facebooku, která působí v České republice) nebo slovesná webová stránka Hľadanie pravdy o 11. Septembri.

³¹ Je velmi pravděpodobné, že pozornost médií, kterou teroristé 11. září dostali, je jen utvrdila v tom, že se vyplatí dělat útoky, takových rozměrů, protože tehdy přilákají větší pozornost než se jim kdy dřív povedlo. Možná to bylo jedním z důvodů proč následovaly velké teroristické útoky v Madridu a Londýně.

2.2 Globalizace

11. září 2001 je dnem, od kdy se datuje „vznik“ globálního terorismu. Ten je hmatatelnou hrozbou budoucnosti. Proč je nazýván globálním terorismem, jsme vysvětlili v první kapitole. Ale abychom pochopili jeho vznik a podstatu, je potřeba vysvětlit, co přesně se pod pojmem globalizace skrývá a proč globalizace vyvolává takové reakce islámských zemí?

Globalizace tedy je „dynamický proces, který odstraňuje bariéry a stírá hranice nejen v oblasti politických nebo ekonomických, ale také mezinárodních bezpečnostních vztahů.“³² Základními rysy globalizace pak jsou politická průhlednost, ekonomická otevřenost a globální, celosvětová kultura.³³ Vytváří se tedy jakási globální společnost, která při řešení problémů (např. ochrana životního prostředí) musí hledat taková řešení, která mají globální působnost.

Vedle mnoha kladů má globalizace také své stinné stránky. Asi tou nejhorší je nárůst zranitelnosti jak samostatných států, tak i mezinárodních společenství. Ekonomické a finanční krize mají v jedné oblasti světa prakticky globální dopad a stejně tak například války v islámských zemích ovlivňují nárůst cen ropy na světových trzích. A mohli bychom uvést i další příklady. Globalizace tedy přináší větší zranitelnost všech států bez výjimky, a to nejen ekonomickou, ale především bezpečnostní.

Bezpečnost je narušena mnoha způsoby. Zmínit můžeme například možnost cestovat bez kontrol na hranicích. Což velmi nahrává právě teroristům a teroristickým sítím. Jejich pohyb po celém světě je tak snazší a mohou vytvářet globální teroristické sítě. Globální teroristickou sítí je například Al-Káida, která má dnes své buňky po celém světě.³⁴ To jí umožnilo uskutečnit útoky, jaké známe z 11. září

³² EICHLER, J. Terorismus a války v době globalizace. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1790-9. Str. 17

³³ Tamtéž.

³⁴ ČEJKA, M. Encyklopedie blízkovýchodního terorismu. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-19-0

2001 v New Yorku nebo z 11. března 2004 v Madridu. Al-Káida zdůrazňuje hned několik důvodů svých útoků. Těmi nejdůležitějšími jsou intervence západního světa a především USA v islámských zemích a rozpínání a vnucování západní kultury islámským státům. 11. září mělo varovat Spojené státy před jejich agresivitou a snahou ovládnout muslimský svět. Mělo dokázat, že nejsou tak nezranitelné a silné, jak se zdá. A tyto útoky měly varovat nejen Spojené státy, ale v podstatě celou západní společnost. Více tento problém rozkrývá teorie Samuela P. Huntingtona o střetu civilizací.

Můžeme říci, že podle této teorie útoky na New York a Washington 11. září byly střetem civilizací.³⁵ K tomu, podle S. P. Huntingtona, „dochází kvůli změnám národní identity a symbolů. V globálním světě se vytvořily nové hranice na základě kulturních linií. Co si pod tím můžeme představit? Velkou váhu v takovém světě nabývají především kulturní symboly jakými jsou vlajky, kříž, pokrývka hlavy a podobně. Národy mají potřebu znovu hledat svojí identitu a etnicitu. Další způsob, jakým se národy vůči sobě, podle S. P. Huntingtona, vyhraňují, je poukázání na nepřátele. Právě to se děje jak v islámském, tak i v západním světě. Islámské země se dokonale vyhraňují proti západní civilizaci na základě svého náboženství a snaze navrácení se k čistému islámu, zatímco západní civilizaci označují za morálně zkaženou s převrácenými hodnotami.

Západ by se zřejmě mohl střetu s jinými civilizacemi vyhnout, musel by se však vzdát svých intervencí v nich a snahy o nastolení „západního způsobu myšlení a života“. O této problematice se zmiňuje také například Roger Scruton. Globalizaci v podstatě označuje za původce nenávisti muslimů vůči západnímu světu. „Vymazala mnohé zvyklosti a způsoby života muslimů a zničila starobylé pastevecké tradice, které nahradila falešnou a pokořující ekonomikou čisté spotřeby, již neživí práce, ale nafta. Zároveň se znovu probudila věkovitá nostalgie po království dobra, v němž bude na zemi ustaven

³⁵ HUNTINGTON, SAMUEL P. Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu. 1. vyd. Praha: Rybka Publisher, 2001 ISBN 80-86182-49-5

opravdový řád šaría, a ti kdo zkazili Prorokovo společenství, budou nakonec zničeni.“³⁶ Tím vzniká výbušná psychologická směs, která vede mladé muslimy k tomu, aby vyjádřili svou nespokojenost a poukázali na špatnost globalizace. A právě tento postoj vůči západnímu světu a globalizaci vysvětluje, proč se muslimové k této situaci staví právě tím způsobem, jakým to dělají. Bojují s ním všemi dostupnými zbraněmi od ekonomického nátlaku, vytvářeného nedostatkem ropy, až po vražedné teroristické útoky.

S. P. Huntington celou problematiku uzavírá takto: „Mnozí lidé se domnívají, že zažíváme zrod „univerzální civilizace“.³⁷ Můžeme to považovat ale spíše za jednu z cest, kterou se nyní můžeme ubírat. Jinou je pak konflikt s nedozírnými důsledky.

2.3 Asymetričnost konfliktu

Není snadné definovat konflikt. Konflikt je někdy označován jako způsob chování nebo typ činnosti, která nezbytně nemusí zahrnovat ozbrojené násilí.

Abychom mohli konflikt definovat, musíme si uvědomit, že se zakládá na čtyřech charakteristikách. První z nich jsou aktéři, druhou jejich jednání, třetí charakteristikou je účel jejich jednání – prosazení jejich hodnot a zájmů a poslední, čtvrtou charakteristikou, je neslučitelnost těchto hodnot a zájmů. Pokud tedy tyto čtyři charakteristiky spojíme, můžeme definovat konflikt „jako sociální situaci, kdy v tomtéž okamžiku minimálně dva aktéři usilují o získání téhož statku – tohoto statku není dostatek, aby uspokojil poptávku obou/všech aktérů.“³⁸

³⁶ SCRUTON, R. Západ a ti druzí: Globalizace a teroristická hrozba. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-7364-042-2. Str. 138

³⁷ HUNTINGTON, SAMUEL P. Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu. 1. vyd. Praha: Rybka Publisher, 2001 ISBN 80-86182-49-5, str. 51

³⁸ WAISOVÁ, Š. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-339-1. Str. 38

V dnešním globalizovaném světě však stále častěji dochází ke konfliktům mezinárodním, které je potřeba definovat poněkud přesněji. Pro tento případ je vhodnější tato definice: „Konflikt v mezinárodních vztazích je tedy sociální situace, která vzniká, pokud dva či více aktérů, z nichž minimálně jeden je státem, usiluje o získání téhož statku v oblasti národních hodnot a témat a tento statek nepostačuje pro uspokojení základních potřeb obou/všech aktérů.“³⁹

Konfliktů je několik druhů. Rozeznáváme například vnitrostátní nebo mezinárodní konflikty, nenásilné nebo násilné konflikty, teritoriální, mocensko-politické nebo ideologické konflikty a mnohé další. V členění konfliktů bychom mohli pokračovat, pro nás je však stěžejní jeden druh konfliktu, který se nazývá asymetrický konflikt nebo také asymetrická válka.

Materiální nedostatky. Právě z nich často plyne vynalézavost útočníka v konfliktech nejen mezinárodního charakteru. Asymetrická válka není novým termínem, natož pak způsobem boje. Více do povědomí ale tento termín vstoupil až v roce 1997, kdy byl poprvé použitý v oficiálním dokumentu – Quadrennial Defense Review.⁴⁰ Od té doby se objevuje v oficiálních dokumentech zcela běžně a jsou mu věnovány dokonce celé kapitoly nebo i samostatné studie. Co ale asymetrická válka znamená?

Definice existuje několik. Americká armáda definuje asymetrickou válku takto: „Protivníci se budou pokoušet obejít nebo podlomit sílu Spojených států tak, že využijí jejích slabých míst, a použijí metody, které se značně liší od způsobu, jakým USA vedou své bojové operace.“⁴¹ Další definice asymetrické války zní: „Asymetrická válka se skládá z neočekávaných či netradičních přístupů, které mají obejít nebo podlomit protivníkovu sílu, tím že ohrozí jeho zranitelná místa

³⁹ WAISOVÁ, Š. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-339-1. Str. 38

⁴⁰ Vojenské rozhledy Co je Asymetrické ohrožení? [online]. [cit. 30. 01. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_4/152.htm>.

⁴¹ Vojenské rozhledy Co je Asymetrické ohrožení? [online]. [cit. 30. 01. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_4/152.htm>.

nepředpokládanými technologiemi nebo modernizovanými prostředky.“⁴² Definicí asymetrické války se zabývá i základní bezpečnostní dokument Spojených států „Národní bezpečnostní strategie pro příští století“ a označuje ji za „Nekonvenční přístupy, které obcházejí nebo narušují sílu tím, že využívají našich zranitelných míst.“⁴³

Tyto definice jsou jistě výstižné a platné. Je tu však ještě jedna, která právě asymetričnost popisuje o něco lépe. Tato poslední definice charakterizuje asymetrické operace takto: „Jde o akce menších taktických nebo operačních sil proti zranitelným místům USA, za účelem dosažení neúměrně velkého účinku, s cílem podlomit americkou vůli, a tak dosáhnout svých asymetrických strategických cílů.“⁴⁴ Důležitým rozdílem oproti předešlým definicím je zmínění „dosažení neúměrně velkého účinku“. Jde o to, že asymetričnost spočívá právě ve vynaložení co nejmenších prostředků, s co největším účinkem. Další důležitou částí této definice je zmínění psychologických účinků „podlomení vůle“. Právě to vysvětluje, proč může být asymetrickým útokem dosaženo strategických cílů přesto, že se jednalo o malou, nebo dokonce neúspěšnou operaci, která však měla svůj taktický význam.

V posledním zmíněném bodě tkví úspěch asymetrické operace. Zmanipulování psychologie protivníka je naprosto stěžejní. A je navíc nejsnazší cestou, jak může útočník kompenzovat své materiální nedostatky. Cílem takových útoků je mysl protivníka, a to především jeho vůle k odporu.

Asymetrický způsob boje je využíván na všech úrovních války. Tou nejvíce frekventovanou však je dosahování strategických cílů na co

⁴² Vojenské rozhledy Co je Asymetrické ohrožení? [online]. [cit. 30. 01. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_4/152.htm>.

⁴³ NATIONAL COMMISSION ON TERRORIST ATTACKS UPON THE UNITED STATES The 9/11 Commission report: final report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States. 1. vyd. Washington D.C.: National Commission on Terrorist Attacks upon the United States, 2004. ISBN 0-16-072304-3. Str. 22

⁴⁴ Vojenské rozhledy Co je Asymetrické ohrožení? [online]. [cit. 30. 01. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_4/152.htm>.

nejvyšší úrovni, nehledě na to, na jaké úrovni byla provedena ta která operace. A strategickou úroveň nejvíce ovlivňují akce, které se dotýkají národní bezpečnosti a cílů zahraniční politiky.⁴⁵ Jejich smyslem je ovlivnit výsledek konfliktu a v kontextu asymetrické války vyvolávají největší pozornost.

Další charakteristikou, kterou musíme u asymetrické války zmínit, je efektivita. Zkráceně jsme ji zmínili již výše. Akce by měly být neočekávané. Jen tak je možné dosáhnout co největších škod s vynaložením co nejmenších zdrojů, peněz a času ze strany útočníka.⁴⁶ Moment překvapení je pak velmi cennou devizou. Útočník jím naruší systém řízení a velení napadeného a znemožní mu tak dosáhnout jeho cílů.

Musíme zmínit také dynamiku reakce napadeného na ohrožení.⁴⁷ Asymetrický boj je charakteristický také tím, že útočníka často není snadné rychle odhalit. Netušíme odkud útok přišel, a to zpomaluje naši schopnost odpovědi na útok. Odvety. Není možné reagovat, pokud nevíme, kdo za útokem stojí.

Hrůznost asymetrické války ještě roste v případě, že si uvědomíme, že by útočník mohl využít například jaderné zbraně. Jak zmiňuje jedna z výše uvedených definic „...ohrozí jeho zranitelná místa nepředpokládanými technologiemi nebo modernizovanými prostředky...“. Mezi tyto prostředky patří nejen jaderné zbraně, ale také chemické zbraně, biologické zbraně, informační operace, HEMP⁴⁸, alternativní operační koncepce⁴⁹ a v neposlední řadě terorismus.

⁴⁵ Vojenské rozhledy Co je Asymetrické ohrožení? [online]. [cit. 30. 01. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_4/152.htm>.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Vojenské rozhledy Co je Asymetrické ohrožení? [online]. [cit. 30. 01. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_4/152.htm>. HEMP – vedlejší účinek výbuchu atomové zbraně v atmosféře nebo i mimo ní, který ochromí elektroniku a informatiku. Může například způsobit pády letadel, nepojízdnost aut ale také zničit satelity.

⁴⁹ Vojenské rozhledy Co je Asymetrické ohrožení? [online]. [cit. 30. 01. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_4/152.htm>. Mezi alternativní operační koncepce patří například držení nevinných civilistů jako rukojmích – „operační manévr vyhladovění žen a dětí“.

Jako asymetrický útok můžeme označit i útoky 11. září 2001. S vynaložením minimálních prostředků teroristické sítě, byly napáchány obrovské škody nejen na symbolech ekonomické a vojenské moci Spojených států, ale také na psychice lidí celého světa. Cílem Al-Káidy bylo dokázat, že západní civilizace, a především Spojené státy, nejsou tak neohrožené, jak se může zdát. Dokázala, že jejich aktivity v islámských zemích nezůstanou bez odezvy, přesto, že tyto státy a především jejich obyvatelé nemají pro svou obranu takové prostředky, jako americká armáda. Al-Káida zaútočila nepředvídatelným a monstrózním způsobem, který si před 11. zářím nikdo nedokázal ani představit. Od toho dne je však hrozba takového způsobu války přítomná a velmi hmatatelná. Země třetího a islámského světa možná nemají nejmodernější zbraně, tanky nebo vzdušnou techniku. Jsou však natolik vynalézavé, aby s námi válčily na úrovni, které se jen stěží můžeme bránit, s využitím prostředků, které naše civilizace k válčení nepoužívá.

Asymetrický způsob boje je jednou z největších hrozeb budoucnosti pro západní civilizace a především Spojené státy, které jsou kvůli své rozsáhlé působnosti na mnoha místech světa velmi ohroženy asymetrickou válkou.

2.4 New York, Madrid, Londýn

Den, který odstartoval éru globálního terorismu. 11. září 2001 si vyžádalo na 3000 mrtvých.⁵⁰ Jak tento den probíhal a jaké byly jeho důsledky?

Je 7:59 a první unesené letadlo na letu č. 11 startuje z Bostonu do Los Angeles.⁵¹ Do severní věže WTC stroj naráží v 8:46. V tu chvíli

⁵⁰ NATIONAL COMMISSION ON TERRORIST ATTACKS UPON THE UNITED STATES The 9/11 Commission report: final report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States. 1. vyd. Washington, D.C.: National Commission on Terrorist Attacks upon the United States, 2004. ISBN 0-16-072304-3. Zpráva komise 9/11 uvádí, že si tento den vyžádal 2973 mrtvých. Údaje o počtech obětí se však liší dle zdroje. Všechny se pohybují kolem 3000 obětí.

si nikdo neumí představit, jaký další průběh událostí je čeká. Zatím si ještě nikdo není jistý tím, co se doopravdy děje. Mnozí událost označují za nehodu. Jak se nakonec ukáže, mylně. Mezitím startuje v 8:14 druhé unesené letadlo na letu č. 175, z Bostonského letiště do Los Angeles. Do jižní věže WTC naráží v 9:03 a v 9:59 lidé nevěřičně sledují ,jak se věž hroutí k zemi.

Třetí unesené letadlo na letu č. 77 z Washingtonu DC do Los Angeles startuje 8:20. Po hodině a čtvrt, v 9:38, naráží do budovy Pentagonu.⁵² V 10:10 se část budovy Pentagonu řítí k zemi. Umírá zde 64 lidí, kteří byli na palubě letadla a 125 vojenských i civilních zaměstnanců Ministerstva obrany.⁵³ Čtvrtý unesený stroj na letu č. 93 startuje z Newarku do San Francisca v 8:42. Zřítí se do polí v Pensylvánii těsně po desáté hodině.⁵⁴ Časy zřícení letu č. 93 se různí. Všechny však uvádí čas kolem 10:05. V 10:28 se k zemi řítí i severní věž WTC, která byla při této řadě systematicky provedených útoků zasažena jako první. Neměli bychom opomenout ani zřícení budovy č. 7 WTC. Přestože do ní žádné letadlo nenarazilo, zřítí se v 17:20.⁵⁵

Teroristická skupina Al-Káida, která se k teroristickému útoku přihlásila, napadla symboly ekonomické a vojenské moci Spojených států. Spekuluje se o tom, že jejich cílem měl být i Bílý dům, na který zřejmě původně mířilo unesené letadlo na letu č. 93. Tyto dohady však nikdy nebyly potvrzeny. Psychologický dopad útoků byl obrovský. Studie amerických psychologů ukazují, že obyvatelé New Yorku po zářijových událostech podléhají depresím dvakrát častěji než ostatní Američané. Některé hloubkové studie dokazují, že až třináct procent obyvatel New Yorku prožilo 11. září 2001 akutní paninku, pocitu ohrožení a záchvat strachu prožilo v den tragédie akutní paniku,

⁵¹ GRIFFIN, D. R. Nový Pearl Harbor: 11. Zář a vláda George Bushe Znepokojující otázky. 1. vyd. Praha: VOLVOX CLOBATOR, 2006. ISBN 80-7207-591-8

⁵² Tamtéž.

⁵³ SUMMERS, A., SWAN, R. The Eleventh Day: The Ultimate Account of 9/11. 1. vyd. Great Britain: Doubleday, 2011. ISB 9780385612814 (hb)

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ VON RÉTYI, A. Teror a lži 11. září 2001: Důkazy o tom, že všechno bylo jinak. 1. vyd. Praha: Eromedia Group, k. S. – Knižní klub, 2009. ISBN 978-80-242-2566-4

záchvat strachu a pocit ohrožení vlastní existence. Dále pak výzkumy uvádí, že deset procent bylo zasaženo depresí a častý byl také výskyt vážné nespavosti.

Útoky měli samozřejmě i ekonomický dopad, a to nejen na Spojené státy. Události zasáhly, z ekonomického hlediska, i země úzce propojené se Spojenými státy. Nejvíce však přeci jen utrpěla ekonomika USA. Studie, kterou vypracovala skupina ekonomů OECD ukazuje, že 11. září skutečně přispělo k pádu hodnoty amerického dolaru a k následnému zpomalení hospodářství Spojených států.⁵⁶ A v neposlední řadě musíme zmínit i politický dopad 11. září 2001. Za nejvýznamnější politický důsledek útoků lze označit vyhlášení „války proti terorismu“ prezidentem Georgem W. Bushem. V průběhu desetiletého válčení v Afghánistánu a Iráku byl svržen režim Saddáma Husaina, který byl následně i popraven. Po desíti letech této „války proti terorismu“ byl konečně v dubnu 2011 dopaden a zabit i terorista a hlavní představitel Al-Káidy, který údajně 11. září 2001 zosnoval, Usáma bin Ládín. Po jedenáctém září následovaly také reakce NATA a EU, které tato práce rozebírá níže.

Tento den však přinesl ještě jeden odkaz. Globální terorismus . Další útoky, které do této kategorie spadají ,se odehrály jen několik let po 11. září 2001. Sice nedosáhly takového počtu obětí, zasáhly však další dvě západní země a jejich centra– Madrid a Londýn. A pokud se do té chvíle Evropané cítili v celku bezpečně, tyto dny zcela změnily jejich pocit bezpečí a neohroženosti. Po útocích na USA, tak zvaného „vzdáleného nepřítele“⁵⁷, byly zasaženy i dva evropské státy, které byly úzce spojeny s USA a válkou v Iráku.

Madrid. Je ráno 11. 3. 2004. Přesně 911 dní po 11. září 2001.⁵⁸ Španělsko zažívá nejhorší teroristický útok ve svých dějinách. Krátce

⁵⁶ NAPOLEONI, L. Teror s.r.o. 1. vyd. Praha: Metafora, spol. s.r.o. 2007. ISBN 978-80-7359-107-6

⁵⁷ EICHLER, J. Terorismus a války v době globalizace. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1790-9

⁵⁸ Česká televize [online]. [cit. 02. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/8395-presne-911-dni-po-11->

po půl osmé vybuchuje 10 bomb na nádraží Atocha a dalších dvou stanicích. Tři bomby byly zneškodněny. Konečná bilance čítá 191 obětí a více než 1800 raněných.

Teroristům se opět daří přilákat obrovskou pozornost médií. Volba cíle a smysl celé akce – teroristé zvolili místo s vysokou koncentrací lidí, které jim zaručilo vysoký počet obětí – což působilo na média jako magnet. Zpočátku nebylo jisté, kdo útoky spáchal. Zmatek ohledně pachatelů navíc podpořila i tehdejší španělská vláda a Lidová strana v čele s premiérem Aznarem. Ze strachu, že nebude znovu zvolen, zpočátku klamal média tvrzením, že za útoky stojí ETA.⁵⁹ Tím došlo také k překroucení skutečného poselství útoků. Ty původně byly mstou a výstrahou Španělsku ohledně účasti ve válce v Iráku, za kterou stála právě Lidová strana. Poselství a cíle se nakonec teroristům, kteří se k útoku přihlásili, podařilo dosáhnout.⁶⁰ Lidová strana volby prohrála a na její místo nastoupila strana, která ve svém volebním programu měla stažení španělských vojsk z Iráku.⁶¹ Svůj slib zvolená strana i splnila. „Madridské útoky tedy ve všech směrech slouží jako doslova učebnicové naplnění funkčního modelu všech čtyř činitelů terorismu jakožto nepřímé strategie.“⁶² A musíme dodat, také jako příklad globálního terorismu.

Londýn. Je naší poslední zastávkou ve výčtu hrozivých teroristických útoků. Chronologie Londýnských událostí vypadá takto: „9:49 – první incident mezi stanicemi metra Liverpool Street a Aldgate East. 10:33 – přerušení provozu metra kvůli výpadkům elektřiny. 11:23 – potvrzení exploze v městském autobuse na Tavistock Square. 13:05 – T. Blaire označil sérii explozí za teroristické útoky. 14:25 – britský

zari-2001-teroriste-uderili-v-madridu/>. Je zde zřejmá symbolika. Anglosaská média totiž užívají pro označení 11. září 2001 zkratku 9/11.

⁵⁹ EICHLER, J. Terorismus a války v době globalizace. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1790-9

⁶⁰ Česká televize [online]. [cit. 02. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/8395-presne-911-dni-po-11-zari-2001-teroriste-uderili-v-madridu/>>. K útokům se přihlásily Brigády mučedníka Abú Háfize Masrího.

⁶¹ EICHLER, J. Terorismus a války v době globalizace. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1790-9

⁶² Tamtéž. Str. 186. Tedy příklad asymetrického způsobu boje.

premiér opouští zasedání G8. 16:25 – policie potvrdila 33 obětí teroristických útoků.⁶³ Konečná bilance obětí se vyšplhala na 55 lidí. Přes 700 jich bylo zraněno. Co do počtu obětí, byly Londýnské útoky, ze tří jmenovaných v této práci, „nejmírnější“. Motivací k těmto útokům měli teroristé hned několik.

Jako první jmenujme ne zrovna tichou podporu premiéra Blaira G. W. Bushovi. Velká Británie byla nejbližším spojencem tak zvaného „vzdáleného nepřítele“. Dalším důvodem byla okupace Iráku po skončení operace Irácká svoboda, spolu s USA.⁶⁴ A třetím byla „angažovanost Velké Británie v důsledném tažení za zmrazení bankovních kont teroristických sítí“.⁶⁵ Dopad útoků se odrazil na, do té doby uplatňované, politice multikulturalismu a integraci islámských přistěhovalců. Útočníci z tohoto dne nebyli v přímém styku s vedením Al-Káidy, ale Usáma bin Ládín byl pro ně inspirujícím vůdcem. I tyto útoky měly své jasné poselství – varovat před takovou angažovaností ve „válce s terorismem“, a také před podporou USA.

⁶³ ČTK České noviny [online]. [cit. 02. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskenoviny.cz/veda_a_technika/index_img.php?id=25200>.

⁶⁴ Jan Eichler, Terorismus a války v době globalizace, 2011, str. 186

⁶⁵ Tamtéž, str. 187

3. NATO

3.1 Vznik a vývoj

„Je to jednoduchý dokument, ale kdyby existoval v roce 1914 a v roce 1939 a kdyby jej tehdy podporovaly státy, jež jsou zde dnes zastoupeny, věřím, že by zabránil aktům agrese, které vedly ke dvěma světovým válkám.“⁶⁶

Konec druhé světové války přinesl mnoho nového. Svět čekalo nové uspořádání. O něm se jednalo už v dobách druhé světové války. Oficiální politikou západních spojenců, USA a Velká Británie, směřovala k vytvoření globálního systému mezinárodní spolupráce.⁶⁷ Základ a rámec této spolupráce měla tvořit Organizace spojených národů. Měla pomoci uplatnit zásadu rovnosti všech členských států a jejich plnou suverenitu, a také princip kolektivní zodpovědnosti hlavních velmocí za vývoj ve světě, v poválečných mezinárodních vztazích.

Hlavním cílem bylo získat podporu Sovětského svazu. Probíhalo mnoho jednání. Na podzim roku 1944 v Moskvě nabídl Winston Churchill Stalinovi dohodu o vymezení sfér vlivu na Balkáně. Ale ani v této dohodě strany nenašly shodu. Po tomto neúspěchu se vrátili spojenci k utváření koncepce Spojených národů.⁶⁸ Únor 1945 pak přináší spojeneckou konferenci v Jaltě a Prohlášení o osvobozené Evropě. Navrhla ho americká delegace a dokument podepsaly všechny tři velmoci. Prohlášení mělo zaručit, že po válce bude starý kontinent součástí a vzorem jednotného světového systému. Na přetřes přišly i sovětské sféry vlivu ,a to ve vystoupeních sovětských představitelů, která se týkala situace ve východní Evropě.

Tomuto tlaku, který prezentoval specifické zájmy SSSR v této části světa jako zajištění bezpečnosti SSSR a ne jako rozšíření sovětského

⁶⁶ Jiří FIDLER, Petr MAREŠ, Dějiny NATO, 1997, str. 40. Takto se ke vzniku NATO vyjádřil prezident Spojených států H. Truman v den slavnostního aktu podepsání Severoatlantické smlouvy.

⁶⁷ EICHLER, J. Terorismus a války v době globalizace. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1790-9

⁶⁸ Tamtéž.

politického systému, nedokázali západní spojenci čelit. Spojené státy ani Velká Británie nevyslovily přímo souhlas vytvořením sféry, ovšem daly najevo, že ji budou tolerovat. Jaltská dohoda jasně vymezovala, kde se zastaví vojska té které velmoci. Neurčovala už ale, kdy tato vojska odejdou. Tato přílišná důvěra západních velmocí ve spolupráci SSSR se obrátila ve fatální rozdělení kontinentu.

Na rozdíl od Sovětského svazu, po skončení druhé světové války splnily západoevropské země svůj závazek demobilizovat vojska a zredukovat svojí výzbroj. Chování SSSR Západ značně znepokojovalo. Jasně signály upozorňovaly na skutečnost, že Sovětský svaz má v úmyslu svoje vojenské síly zachovat v plném stavu. „Navíc z vyhlášených ideologických cílů Komunistické strany Sovětského svazu jasně vyplývalo, že výzvy k respektování Charty OSN a mezinárodních úmluv sjednaných na konci války nemohou zaručit státní svrchovanost a nezávislost demokratických států, vystavených hrozbě agrese zvenčí nebo rozvratu zevnitř. Tyto obavy ještě posílilo vnucení nedemokratických forem vlády a potlačení skutečné opozice a základních lidských a občanských práv a svobod v řadě zemí střední a východní Evropy i v jiných částech světa.“⁶⁹ Mimo jiné následovalo v letech 1947 až 1949 přímé ohrožení svrchovanosti některých západoevropských zemí a také Řecka, Norska a Turecka, únorový puč v Československu roku 1948 a v neposlední řadě protiprávní blokáda Berlína v dubnu téhož roku. Tato expanzionistická politika a praxe Sovětského svazu v letech 1945 - 1947 jen urychlila vznik Severoatlantické aliance.

Reakcí na tyto politické události byl vznik Bruselské smlouvy, kterou uzavřely tyto státy: Belgie, Francie, Lucembursko, Nizozemsko a Spojené království, v březnu 1948. Uzavření této smlouvy znamenalo vytvořit systém společné obrany a posílení vzájemných vztahů způsobem, který jim umožňoval odolat politickému, ideologickému a vojenskému ohrožení jejich bezpečnosti. 6. Července 1948 pak ve

⁶⁹ Ministerstvo obrany ČR NATO vznik [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=2409>>.

Washingtonu zasedají zástupci Bruselské aliance, Kanady a USA k jednacímu stolu. K jednání byly přizvány i další evropské země – Dánsko, Island, Itálie, Norsko a Portugalsko. Jednání však komplikovala otázka samotného charakteru budoucí aliance. Evropské země chtěly, aby se Spojené státy a Kanada přidaly k již stávající unii. To však americká strana odmítla. Jejich představa setrvala ve vytvoření zcela nové organizace. Statut této organizace měl podle nich více zdůrazňovat vazbu na Chartu OSN. Další problémy působilo teritoriální vymezení aliance. Ve sporných otázkách se podařilo dospět ke shodě až na konci října. V této samé době už je také jasné, jak se tato aliance bude jmenovat.

Za původce klíčového slova názvu „severoatlantický“ je označován nizozemský ministr zahraničí Eelco van Kleffens.⁷⁰ Jednání o znění smlouvy byla zahájena 10. prosince 1948. Návrh jejího textu byl dokončen před vánočními svátky. Po Novém roce se však text smlouvy stává předmětem jednání znovu. Účastníci jednání cítili potřebu ještě ujasnit přesnou podobu článku 5 a 6. Když došlo ke shodě, zbývalo vyřešit poslední významnou otázku, kdo všechno se zařadí do smluvních stran v Evropě a Severní Americe. Po vyřešení i této poslední otázky konečně došlo na samotný slavnostní akt podpisu Severoatlantické smlouvy. Stalo se tak ve Washingtonu. „Ministři zahraničí dvanácti zemí, seřazení podle anglické abecedy, podepsali smlouvu 4. dubna 1949.“⁷¹ Tak se zrodil společný bezpečnostní systém, který byl založen na partnerství dvanácti zemí – Belgie, Francie, Lucemburska, Spojeného království, Nizozemska, Spojených států, Kanady, Dánska, Islandu, Norska, Portugalska a Itálie.⁷²

Následoval proces ratifikace smlouvy zákonodárnými orgány jednotlivých členských zemí. 3. května 1949 tak jako první učinil kanadský parlament. 21. července následoval Senát USA, následovaly

⁷⁰ FIDLER, J., MAREŠ, P. Dějiny NATO. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 1997. ISBN 80-7185-145-0

⁷¹ Tamtéž. Stra. 39

⁷² Ministerstvo obrany ČR NATO vznik [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=2409>>.

ostatní státy a jako poslední smlouvu schválil italský parlament 24. srpna 1949. A tímto dnem Severoatlantická smlouva vstoupila v platnost.⁷³

V dalších měsících přišlo na řadu stanovení organizační struktury Severoatlantické aliance (viz níže). Pro další vývoj aliance se stalo zlomovým zasedání Severoatlantické rady v New Yorku v září 1950. Zasedání znamenalo průlom jak v oblasti strategického plánování, tak i ve výstavbě vojenského velení. „Podle závěrů tohoto zasedání měla aliance vytvořit tak zvané integrované ozbrojené síly s jednotným velením.“⁷⁴ Aliance se tedy rozhodla vytvořit společné vojenské síly, které měly jednotné velení a chránily principy deklarované smlouvou. Už v této době bylo NATO označováno komunistickými ideology a propagandisty za „nepřítele světového míru“.⁷⁵

Velmi důležitým rokem pro všechny členy aliance se stal rok 1952.

Řady členů se

rozšířily o další dva státy – Řecko a Turecko. Stalo se tak v únoru 1952. Jako další se k alianci připojila Spolková republika Německo v roce 1955. Další rozšíření znamenal rok 1982, kdy se členy NATO stalo i Španělsko.⁷⁶ A postupně se k alianci přidával stát za státem. Česká republika do NATO vstoupila 12. března 1998. Dnes NATO čítá 28 členů.⁷⁷

„Severoatlantická aliance byla založena na základě smlouvy mezi členskými státy, svobodně uzavřené každým z nich po veřejné diskusi a řádném projednání v parlamentu.“⁷⁸ Smlouva zachovává individuální práva a stanovuje jejich mezinárodní závazky tak, aby byly

⁷³ FIDLER, J., MAREŠ, P. Dějiny NATO. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 1997. ISBN 80-7185-145-0

⁷⁴ FIDLER, J., MAREŠ, P. Dějiny NATO. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 1997. ISBN 80-7185-145-0. Str. 52

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Ministerstvo obrany ČR NATO vznik [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=2409>>.

⁷⁷ NATO Členské země [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/SID-B51986E2-678C4DE3/natolive/nato_countries.htm>. Přehled všech členských států NATO.

⁷⁸ Ministerstvo obrany ČR NATO vznik [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=2409>>.

v souladu s Chartou OSN. Členské státy na základě smlouvy sdílí rizika a povinnosti a také výhody kolektivní bezpečnosti. Od každého členského státu vyžaduje závazek nevstupovat do žádného jiného mezinárodního ujednání, které by bylo v rozporu s alianční smlouvou.

NATO je nejvýznamnější vojensko-politickou organizací na světě a jeho základním úkolem je především zajištění bezprostřední obrany a bezpečnosti členských států aliance. Ne všechny státy však přímou pomoc ostatních členských zemí přijímají a žádají. O přímou pomoc nepožádaly například Spojené státy americké, když se 11. září 2001 staly terčem teroristického útoku.⁷⁹

3.2 Cíle NATO

Ochrana svobody a bezpečnosti všech členů NATO politickými i vojenskými prostředky v souladu se zásadami Charty OSN.⁸⁰ To je základním posláním Severoatlantické aliance. Od svého vzniku se NATO snaží vytvořit trvalý spravedlivý mírový pořádek v Evropě. Ten je založený na třech společných hodnotách – demokracii, právním státu a lidských právech. Na významu získal především, když skončila studená válka. V poválečných dějinách Evropy se možnost naplnění hlavního cíle NATO zdála být reálnou.

Základní cíl aliance je zanesen také v preambuli Severoatlantické smlouvy z dubna 1949. Ta praví: „Smluvní strany této smlouvy znovu potvrzují svou víru v cíle a zásady Charty Spojených národů a svou touhu žít v míru se všemi národy a všemi vládami. Jsou odhodlány hájit svobodu, společné dědictví a kulturu svých národů, založenou na zásadách demokracie, svobody jednotlivce právního řádu. Snaží se podporovat stabilitu a blahobyt národů v severoatlantické oblasti. Jsou rozhodnuty spojit své úsilí ke kolektivní

⁷⁹ EMMERT, F. et al Odmaturuj ze společenských věd. 1. vyd. Brno: Didaktis, 2004. ISBN 80-86258-68-5

⁸⁰ Ministerstvo obrany ČR NATO Strategie a cíle [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/nato/strategie-a-cile/strategie-a-cile-nato-133/>>.

obraně a k zachování míru a bezpečnosti.⁸¹ Tato smlouva vznikla na základě článku 51 Charty OSN. Ten potvrzuje přirozené právo nezávislého státu na individuální nebo kolektivní obranu. Přesto, že preambule smlouvy říká, že cílem spojenců je „žít v míru se všemi národy a všemi vládami“, smlouva ve své době vznikla pro obranu členů NATO proti možnému ohrožení, které vyplývalo z tehdejší politiky a také rostoucí vojenské síly Sovětského svazu.

„Základním funkčním principem aliance je zásada společného závazku ke vzájemné spolupráci mezi svrchovanými státy, založená na nedělitelnosti bezpečnosti jejich členů.“⁸² To znamená, že žádný stát se nebude muset spoléhat, při řešení základních bezpečnostních úkolů, jen na své úsilí. NATO je tedy jakýmsi sdružením svobodných států, které jsou jednotné v odhodlání chránit svojí bezpečnost za pomoci vzájemných záruk a na základě stabilních vztahů s jinými zeměmi. Výsledkem této úmluvy je, mimo jiné, především pocit stejné bezpečnosti pro všechny členské státy, nezávislý na vojenské síle toho kterého státu. To přispívá k celkové stabilitě Evropy a vytváří vhodné podmínky pro další spolupráci mezi členy aliance, ale také aliance i jejich členů jednotlivě s dalšími státy. To je obzvláště důležité pro Evropu, která už není rozdělena jako před pádem železné opony a může tak nyní naplňovat své kulturní, hospodářské, sociální a především politické cíle.

Jak z výše zmíněného vyplývá, předmětem zájmu aliance jsou tyto skupiny problémů: vztahy mezi Východem a Západem, vztahy mezi členy aliance, vztahy NATO s ostatními státy a obecné problémy obranné politiky.⁸³ A jakými prostředky NATO svoji bezpečnostní politiku uskutečňuje? Těmito prostředky jsou – „udržování dostatečné vojenské síly pro zabránění válce a zajištění účinné obrany, celkovou

⁸¹ FIDLER, J., MAREŠ, P. Dějiny NATO. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 1997. ISBN 80-7185-145-0. Str. 241

⁸² Ministerstvo obrany ČR NATO Strategie a cíle [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/nato/strategie-a-cile/strategie-a-cile-nato-133/>>.

⁸³ FIDLER, J., MAREŠ, P. Dějiny NATO. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 1997. ISBN 80-7185-145-0

schopnost zvládat krize ohrožující bezpečnost jejích členů a aktivní prosazování dialogu s ostatními státy a kooperativního přístupu k evropské bezpečnosti včetně opatření k dosažení dalšího pokroku v oblasti omezování zbrojení a odzbrojení.“⁸⁴

K dosažení svého hlavního cíle (viz výše), plní aliance následující základní bezpečnostní úkoly. Prvním je poskytování nezbytného základu formou stabilního bezpečnostního prostředí v Evropě. Ten spočívá v růstu demokratických institucí a závazku mírového řešení sporů. Dále se snaží vytvářet takové prostředí, které znemožní žádně zemi zastrašovat nebo vydírat žádný jiný evropský stát, za účelem vynutit si hegemonii, pod hrozbou použití síly. Slouží jako transatlantické fórum pro spojenecké konzultace, a to na základě 4 Severoatlantické smlouvy, v jakýchkoli otázkách, které se týkají životních zájmů členů aliance, včetně tendencí, ohrožujících jejich bezpečnost. Čtvrtým je umožňování koordinace snah členských států v oblastech společného zájmu. Pátým bezpečnostním úkolem je zajišťování odstrašení a obrany proti jakýmkoli formám agrese vůči území kteréhokoliv členského státu aliance. Dalším je podpora bezpečnosti a stability rozvojem trvalé, aktivní spolupráce se všemi partnery a za pomoci konzultací, partnerství a spolupráce s Ruskem a Ukrajinou. A posledním, přispívání k pochopení faktorů, které ovlivňují mezinárodní bezpečnost a cíle spolupráce na jejím poli, prostřednictvím aktivních informačních programů a iniciativ, v alianci i partnerských státech.⁸⁵

NATO svým členským státům ponechává plnou svrchovanost a nezávislost. Zároveň jim poskytuje bezpečí, jistotu a spolupráci při řešení politických, vojenských a hospodářských otázek oblasti. 11. září 2001 však přineslo nové otázky, cíle a výzvy ohledně bezpečnosti a obrany nejen pro NATO, ale pro celý svět.

⁸⁴ Ministerstvo obrany ČR NATO Strategie a cíle [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/nato/strategie-a-cile/strategie-a-cile-nato-133/>>.

⁸⁵ Ministerstvo obrany ČR NATO Strategie a cíle [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/nato/strategie-a-cile/strategie-a-cile-nato-133/>>.

3.3 Instituce NATO

Po té, co severoatlantická smlouva vstoupila 24. srpna 1949 v platnost, se v září téhož roku začala utvářet organizační struktura Severoatlantické aliance. Nejvyšším politickým orgánem NATO je Severoatlantická rada (North Atlantic Council – NAC) nebo-li také Rada NATO. Svou činnost zahájila prvním zasedáním ve Washingtonu 17. září 1949.⁸⁶ Byla vytvořena podle článku 9 severoatlantické smlouvy a jejími členy se stali ministři zahraničí členských států aliance. Severoatlantická rada je tedy rozhodovacím orgánem NATO. Rozhodnutí Rady NATO se vztahují ke všem aspektům činnosti Severoatlantické aliance a návrhy přijímá jednomyslným souhlasem.⁸⁷ Tento orgán má také zvláštní pravomoci, obzvláště pak v období ohrožení světového míru nebo ohrožení svrchovanosti některé z členských zemí. Rozhoduje také o přijetí nových členů a společných vojenských akcích.⁸⁸

Rada NATO samozřejmě není jediným orgánem aliance. Ta na svém prvním zasedání vytvořila tyto další orgány: Výbor pro obranu (Defense comettee – DC), Vojenský výbor, podřízený DC (Military Comittee – MC) a dále pak regionální plánovací skupiny.⁸⁹ Organizační struktura Severoatlantické aliance se měnila a vyvíjela po mnoho let a je velmi rozsáhlá. Proto se nyní zaměříme na nejdůležitější orgány NATO.

Po Severoatlantické radě bychom měli zmínit Výbor pro obranné plánování (Defence Planning Comettee – DPC). DPC je hlavním rozhodovacím orgánem v otázkách, které se týkají integrované vojenské struktury aliance. Tento výbor usměrňuje vojenské orgány

⁸⁶ FIDLER, J., MAREŠ, P. Dějiny NATO. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 1997. ISBN 80-7185-145-0

⁸⁷ Ministerstvo obrany ČR NATO Hlavní orgány [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/nato/hlavni-organy/hlavni-organy-severoatlanticke-aliance-8248/>>.

⁸⁸ EMMERT, F. et al Odmaturuj ze společenských věd. 1. vyd. Brno: Didaktis, 2004. ISBN 80-86258-68-5

⁸⁹ FIDLER, J., MAREŠ, P. Dějiny NATO. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 1997. ISBN 80-7185-145-0

Severoatlantické aliance a v rámci své kompetence má stejné pravomoci a funkce jako má Rada NATO v rámci své kompetence. DPC se schází na úrovni velvyslanců a ministrů obrany.⁹⁰

Dalším orgánem je Skupina pro jaderné plánování (Nuclear Planning Group – NPG). NPG je hlavním rozhodovacím orgánem v záležitostech jaderné politiky NATO.⁹¹ Řeší otázky týkající se jaderné politiky včetně „rozmístění, technického zabezpečení, bezpečnosti jaderných zbraní, ochrany před nimi i možnosti přežití jejich použití včetně otázek souvisejících se šířením jaderných zbraní.“⁹² Stejně jako výše zmíněný DPC se schází na úrovni velvyslanců a ministrů obrany.

Nejvyšším vojenským orgánem NATO je Vojenský výbor NATO (Military Committee – MC). Pravomocně ho zastřešují Severoatlantická rada a Výbor pro obranné plánování. Politickým orgánům NATO doporučuje MC opatření v oblasti společné obrany, která shledává nezbytnými. Vojenský výbor NATO se schází na úrovni národních vojenských představitelů všech členských zemí a náčelníků štábů/obran.⁹³

Generální tajemník NATO (NATO Secretary General) je nejvyšším výkonným funkcionářem Severoatlantické aliance. Jmenují ho členské země za předsedu NAC, DPC, NPG a dalších fór NATO.⁹⁴ Generální tajemník NATO usměrňuje a prosazuje proces konzultování a rozhodování Severoatlantické aliance. V případě sporů mezi členskými státy je oprávněn uplatnit své pravomoci. Své návrhy předkládá k projednání a rozhodnutí příslušným orgánům.

⁹⁰ Ministerstvo obrany ČR NATO Strategie a cíle [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/nato/hlavni-organy/hlavni-organy-severoatlanticke-aliance-8248/>>.

⁹¹ NATO Skupina pro jaderné plánování [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50069.htm?selectedLocale=en>.

⁹² Ministerstvo obrany ČR NATO Hlavní orgány [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/nato/hlavni-organy/hlavni-organy-severoatlanticke-aliance-8248/>>.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

V současnosti je Generálním tajemníkem NATO dánský politik Anders Fogh Rasmussen. V této funkci je od 1. srpna 2009.⁹⁵

V neposlední řadě bychom neměli zapomenout zmínit program Partnerství pro mír (Partnership for Peace – PfP).⁹⁶ Návrh jeho vzniku byl Američany poprvé předložen na zasedání Rady NATO v prosinci 1993. Oficiálně byl pak program PfP vyhlášen na bruselském summitu NATO 10. – 11. ledna roku 1994.⁹⁷ Partnerství pro mír je institucí pro vojenskou spolupráci mezi členskými státy Severoatlantické smlouvy a ostatními zeměmi celé euroasijské oblasti. Vyvíjí takové aktivity, které napomáhají sblížení bývalých nepřátel z dob železné opony. Kromě toho také napomáhá monitoringu vojenských aktivit, kontrole zbrojení, zprůhledňování hospodaření armád a podobně. Členem Partnerství pro mír je, jako bývalý stát SSSR, i Česká republika.

Struktura Severoatlantické smlouvy je velmi složitá, umožňuje však uskutečnění hlavních cílů NATO. Svým členským státům nabízí fóra, na kterých mohou projednávat jakékoli potřebné otázky a dále o nich rozhodovat. Umožňuje svým členům také konzultace a spolupráci nejen v oblastech politických, vojenských a hospodářských, ale také ve vědě, technice a dalších vojenských i nevojenských oborech, například při budování infrastruktury, opatření základních zařízení pro společné výcvikové programy a cvičení a v dalších oblastech. Napomáhá také členským státům koordinovat svoji politiku při plnění základních bezpečnostních úkolů NATO, které napomáhají plnit hlavní cíle aliance. Složitá vojenská a civilní struktura organizace zahrnuje správní, rozpočtové i plánovací útvary, ale také orgány zřízené členskými státy NATO, které pomáhají koordinovat práci v oblastech specializovaných oborů, jako například velení a řízení vojenských sil a další.

⁹⁵ NATO Kdo je kdo? [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/who_is_who_7371.htm>.

⁹⁶ FIDLER, J., MAREŠ, P. Dějiny NATO. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 1997. ISBN 80-7185-145-0

⁹⁷ FIDLER, J., MAREŠ, P. Dějiny NATO. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 1997. ISBN 80-7185-145-0

4. EU

4.1 Vznik a vývoj

Evropská unie (EU) vznikla podpisem tak zvané Maastrichtské smlouvy v roce 1992 a v platnost vstoupila 1. ledna 1993. Tomuto dni však předcházelo mnoho událostí. Myšlenka propojení evropských států v jedno společenství se zrodila dávno před vznikem Evropské unie. „Před reformací 16. století společná věrnost Římu dodávala papežství nadnárodní autoritu ve většině Evropy.“⁹⁸ Ani reforma však neznamena ústup této myšlenky. V následujících letech se objevili další myslitelé, kteří tuto „Evropskou ideu“ podporovali. Patřili mezi ně například Rousseau, Saint-Simon nebo Mazzini.⁹⁹

Uvést tuto myšlenku do pohybu se však podařilo až po skončení druhé světové války. Tehdy v Evropě nastal integrační proces, o kterém se jednalo už v průběhu druhé světové války. „Šlo o vytváření toho, co Winston Churchill v roce 1946 označil za „Spojené státy evropské“.“¹⁰⁰ Hlavní myšlenkou integrace bylo zamezit dalšímu válečnému konfliktu. Spojení států mělo dostat do popředí společné zájmy, oproti prosazování zájmů samostatných států, které vyvolávalo konflikty po celá staletí.

Důležitým bodem bylo především vyřešit problém Německa. Po druhé světové válce bylo morálně zničeno národním socialismem ,ale také fakticky. Bylo zdiskreditováno a obnova Německa jako samostatného státu nebo dokonce jeho návrat do evropské politiky byl pro Evropu nemyslitelný. 9. května 1950 se však stal malý zázrak. Pět let po německé kapitulaci přišla Francie s návrhem podřídit veškerou francouzskou a německou produkci uhlí a oceli pod společný Vysoký úřad. Organizace měla být základním kamenem pro budoucí evropskou federaci. Spolu s Německem a Francií do organizace vstoupily ještě

⁹⁸ HEYWOOD, A. Politologie. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2004. ISBN 80-86432-95-5. Str. 168

⁹⁹ Tamtéž. Str.168

¹⁰⁰ Tamtéž.

Itálie, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko.¹⁰¹ Mnohé překvapilo, že s tímto návrhem přišla právě Francie, která v posledních necelých sto letech vedla s Německem hned tři války. Dvě z počtu v rámci celosvětového konfliktu. V roce 1948 se k problematice politiky vůči Německu vyjádřil Pierre de Leusse, vysoký úředník francouzského ministerstva zahraničí: „Můžeme usilovat o to, abychom si ponechali naši tradicionalistickou, ve své podstatě negativní politiku. Anebo se můžeme pokusit o to, abychom k sobě našeho odvěkého nepřítel připoutali pomocí smluvních vztahů. Mělo by se jednat o vztahy, které by nás povinovaly stejně jako jeho, které by nám však garantovaly alespoň ustavení společného zájmového uskupení.“¹⁰² Tento postoj Francie je označován také jako její uznání nového poválečného uspořádání světa. Úkolem Vysokého úřadu bylo postupné odstraňování cel a jiných omezení bránících volnému pohybu zboží. Z této potřeby následně vyplynul vznik ESUO.

Winston Churchill ve své řeči nastínil spojení západoevropských zemí do Evropské rady už v roce 1946 v Curychu. Souhlas s vytvořením nové mezinárodní organizace vyslovili zástupci západoevropských zemí v Haagu v květnu 1948. Tato nová organizace, s názvem Rada Evropy, se měla stát garantem vývoje v oblasti lidských práv. Slavnostně byla Rada Evropy založena 5. května 1949.

Hospodářská integrace zahrnující západoevropské státy odstartovala založením Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO). Smlouva o založení ESUO byla podepsána 18. května 1951. V platnost pak vstoupila 25. července 1952. Stanovovala podřízení produkce těžkého průmyslu společnému vedení a vznik společného trhu s uhlím a ocelí na následujících 50. let.¹⁰³

Rada ministrů pak byla spojením mezi Vysokým úřadem a národními vládami. Kontrolním orgánem se stalo Společné

¹⁰¹ ROMANCOV, M. et al. Mezinárodní organizace. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-310-0

¹⁰² Tamtéž. Str. 42

¹⁰³ Tamtéž.

shromáždění, které sestávalo ze 78 poslanců ze všech šesti členských zemí. Platnost Smlouvy o ESUO vypršela v roce 2002, ale vzhledem k vysoké pokročilosti evropské integrace nebylo nutné ji obnovit.

Součástí vývoje Evropské unie byla také skutečnost ohrožení ze strany Sovětského svazu po druhé světové válce, z čehož plynula potřeba západoevropských zemí založit orgán na svou obranu. Francie se ujala iniciativy a 27. května 1952 byla v Paříži podepsána smlouva o založení Evropského obranného společenství (EOS).¹⁰⁴ Následně však pokus o toto bezpečnostní sjednocení západoevropských zemí selhal.

V roce 1957 následoval vznik Evropského společenství pro atomovou energii (EURATOM) a Evropského hospodářského společenství (EHS). Tak zvané Římské smlouvy byly podepsány šestkou členských států ESUO 25. března 1957. V platnost pak vstoupily 1. ledna 1958. Tato tři společenství – ESUO, EURATOM a EHS – se v roce 1967 spojila v Evropská společenství. Stalo se tak na summitu v nizozemském Haagu. Dalším krokem k integraci bylo vytvoření celní unie.¹⁰⁵ V roce 1973 se Společenství rozrostlo o Velkou Británii, Dánsko a Irsko. A další vlna rozšíření následovala v 80. letech, a to o tyto státy – Řecko, Španělsko a Portugalsko. Protože se s příchodem nových států vyskytly určité problémy ohledně procesu rozhodování a ekonomických rozdílů, bylo potřeba tyto nově vyvstalé otázky vyřešit. Vzniklo tedy několik orgánů: Evropský orgán regionálního rozvoje, Evropská rada a Evropský účetní dvůr. Následovaly další události, které šly k jedinému dni.

Tou nejdůležitější je vznik Smlouvy o Evropské unii. „Návrh smlouvy vypracovaný Jacquesem Delorsem přijala následně Evropská rada Evropských společenství v prosinci 1991 v nizozemském Maastrichtu. Tento významný primární právní dokument vstoupil v platnost 1. ledna 1993 a představoval právní základ pro založení

¹⁰⁴ ROMANCOV, M. et al. Mezinárodní organizace. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-310-0

¹⁰⁵ EMMERT, F. et al. Odmaturuj ze společenských věd. 1. vyd. Brno: Didaktis, 2004. ISBN 80-86258-68-5

Evropské unie.¹⁰⁶ Evropská unie však nemá nahradit dosavadní Evropské společenství, ale pouze je zastřešuje. Byl tak vytvořen, tak zvaný, Maastrichtský chrám se třemi pilíři, které představují agendu EU.

První pilíř tvoří stávající Evropské společenství. Týká se především odpovědnosti v oblastech zemědělství, hospodářské a měnové unie, celní unie a také společného trhu. Druhý pilíř je tvořen Společnou zahraniční a bezpečnostní politikou (SZBP), který je ukotven Jednotným evropským aktem. Jde o mezivládní spolupráci a jeho součástí jsou pravidla koordinace bezpečnostní a zahraniční politiky. Třetí a poslední pilíř tvoří vnějšková a justice. Představuje cíl EU bojovat proti mezinárodní kriminalitě a terorismu a také spolupráci v občanských a trestních záležitostech.¹⁰⁷

Smlouva také upravuje vznik a zavedení společné evropské měny. V roce 1998 byla za tímto účelem založena Evropská centrální banka. Společná měna euro byla následující rok zavedena v bezhotovostních platbách a v roce 2002 následovalo její zavedení v hotovostní podobě. Maastrichtská smlouva dále zavádí evropské občanství a mluví dokonce o evropské identitě.¹⁰⁸ Evropské občanství však nenahrazuje občanství národních států. Má být jeho doplňkem a slouží k tomu, aby bylo jasné, kdo může užívat volného pohybu a pobyt v rámci EU.

Dalším primárním právním dokumentem se stala Amsterdamská smlouva. Posílila pravomoci Evropského parlamentu a zakotvuje princip flexibility.¹⁰⁹

Devadesátá léta znamenají další vlnu zemí, které se přidávají k Evropské unii. Přidalo se Finsko, Švédsko, a Rakousko. „Od roku 1998, resp. 2000 se započala přístupová jednání s kandidátskými

¹⁰⁶ ROMANCOV, M. et al. Mezinárodní organizace. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-310-0. Str. 50

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž.

zeměmi, které se staly členem EU k 1. květnu 2004.¹¹⁰ Reakcí na tuto situaci je přijetí dalšího primárního právního dokumentu, Smlouvy z Nice. V Kodani v prosinci 2002 pak bylo při jednání Evropské rady rozhodnuto o přijetí deseti nových členů. Rok 2007 pak byl rokem prozatím posledního rozšíření EU ,a to o Bulharsko a Rumunsko. Česká republika slavnostně přistoupila k Evropské unii 1. Května 2004 spolu s dalšími devíti zeměmi. Unie se v tento den rozrostla na 25 zemí. Dnes se Evropská unie skládá z 27 členských států.¹¹¹

4.2 Cíle EU

Cíle Evropské unie vyplývají z důvodů jejího vzniku. Evropské země si po druhé světové válce velmi dobře uvědomovaly, že pro obnovu vztahů i hospodářství, které druhou světovou válkou velmi utrpěly, bude nutná spolupráce všech států Evropy. Právě s těmito cíli vznikla nejprve tři Evropská společenství a následně pak Evropská unie. Postupně se však cíle EU rozšířily na integraci a spolupráci nejen v oblasti vzájemných vztahů a hospodářství, ale také na oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky, spolupráci v oblasti vnitra, justice a policie, vytvoření měnové unie a v neposlední řadě také vytvoření jednotného trhu.

Jednotný trh je v podstatě vnitřním trhem Společenství. Umožňuje volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu – tak zvané čtyř svobod.¹¹² V rámci evropské integrace je komplexním cílem a jeho součástí jsou také společné politiky a další související aktivity. „ Cíl vytvořit společný trh je ve Smlouvě o EHS uveden v článku 2. Základním nástrojem koncepce společného trhu byla společná

¹¹⁰ ROMANCOV, M. et al. Mezinárodní organizace. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-310-0. Str. 52

¹¹¹ EU Členské země [online]. [cit. 15. 02. 2012] Dostupné z WWW: <http://europa.eu/about-eu/countries/index_cs.htm>. Přehled členských států, kandidátských států a ostatních evropských států.

¹¹² FIALA, P., PITROVÁ, M. Evropská unie. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010. ISBN 978-80-7325-223-6. Str. 421

obchodní politika.¹¹³ Článek 3 pak shrnuje opatření, která k vytvoření společného trhu vedou. Patří mezi ně například odstranění celních poplatků mezi členskými státy, zrušení překážek volného pohybu osob, služeb a kapitálu mezi členskými státy, sbližování vnitrostátních právních řádů v rozsahu potřebném pro fungování společného trhu.¹¹⁴ Vznik jednotného trhu byl nastíněn už v roce 1955 v průběhu Messinských jednání.¹¹⁵ Přesto však dodnes není tento proces dokončen.

Dalším cílem Evropské unie je vytvoření hospodářské a měnové unie (HMU). Je však jedním z nejspornějších kroků Společenství. V roce 1999 bylo zavedení jednotné měny vnímáno jako značné riziko. Obavy panovaly zejména ohledně možné destabilizace EU. Doposud ke společné měně nepřistoupily všechny členské státy. „První zmínky o koordinaci hospodářské a navazující měnové politiky členských států jsou již ve Smlouvě o EHS. (čl. 103 – 109 Smlouvy o EHS) V článku 104 Smlouvy o EHS jsou definovány úkoly hospodářského rozvoje, ke kterým patří udržování vyrovnané platební bilance, zachování důvěry ve vlastní měnu, zajištění vysokého stupně zaměstnanosti a cenové stability.“¹¹⁶

Vytvoření HMU zahrnovalo tři etapy. Třetí etapa byla ve dvanácti členských státech završena v roce 2002. Po té však přišlo ještě mnoho změn nejen v HMU, ale v celé Evropské unii. V roce 2004 a 2007 se rozšířil počet členských států. Toto rozšíření znamenalo také vyšší počet států, které by se mohly přidat k eurozóně. „K 1. lednu 2007 bylo do eurozóny přijato Slovinsko a k 1. lednu 2008 Kypr a Malta.“¹¹⁷ Následně se k eurozóně přidalo ještě Slovensko, a to 1. ledna 2009. V současné době, kvůli ekonomické krizi a finanční krizi Řecka a dalších členských států, visí nad eurozónou otazník.

¹¹³ FIALA, P., PITROVÁ, M. Evropská unie. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010. ISBN 978-80-7325-223-6. Str. 423

¹¹⁴ Tamtéž. Str. 424

¹¹⁵ Tamtéž. Str. 422

¹¹⁶ Tamtéž. Str. 549

¹¹⁷ Tamtéž. Str. 587

Mezi cíle EU patří také integrace zahraniční a bezpečnostní politiky členských států. Nebylo jisté, zda se tento cíl může podařit. V jeho dosažení stálo několik překážek, které vycházely z jednotlivých členských národních i mezinárodních politik. Počátky Evropské politické spolupráce (EPS) sahají až do roku 1952, kdy bylo založeno ESUO. Od té doby prošlo její budování mnoha problémy a samotná EPS i reformami.

Společná zahraniční a bezpečnostní politika je pak ve Smlouvě o Evropské unii zmíněna v preambuli, několika člácích, hlavě V a v několika průvodních deklarácích. „V preambuli Smlouvy o EU je uvedeno rozhodnutí zemí „uskutečňovat společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, včetně eventuální tvorby společné obranné politiky, která by mohla vést ke společné obraně, a posilovat tak evropskou identitu a nezávislost, a to v zájmu podpory míru, bezpečnosti a pokroku v Evropě a ve světě“. Závazky uvedené v preambuli se dále objevují v podobě konkrétních cílů v článku 3 Smlouvy o EU.“¹¹⁸ Hlavními cíli jsou například zabezpečení společných hodnot, základních zájmů a nezávislosti EU, posilování bezpečnosti EU i jejich členských států ve všech ohledech, ale také upevňování demokracie, právního státu a respektování lidských práv a základních svobod.¹¹⁹

Cílem Evropské unie je také spolupráce v oblasti vnitra, justice a policie. Tento cíl se objevil v souvislosti podpisu Smlouvy o EU a také dokončováním společného trhu. Vytvoření otevřeného prostoru, který umožňoval volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu, znamenalo potřebu zrušení hraničních formalit a zároveň zvýšení rizik, jako například nekontrolovaný pohyb drog, nelegálních imigrantů, zbraní, a také šíření organizovaného zločinu.¹²⁰ Tento cíl stál také za vznikem tak zvané Schengenské dohody, ale také například Charty základních

¹¹⁸ FIALA, P., PITROVÁ, M. Evropská unie. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010. ISBN 978-80-7325-223-6. Str. 608

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž.

práv Evropské unie, která se skládá ze sedmi kapitol zahrnujících celkem 50 článků. Schválena byla v roce 2000.

4.3 Instrukce EU

Jednou ze tří nejvýznamnějších institucí je Rada Evropské unie, někdy nazývaná také jako Rada ministrů.¹²¹ Zde zastupují členské země jednotliví ministři. Složení Rady Evropské unie se mění podle toho, který resort je právě předmětem jednání. Tito ministři se setkávají v devíti různých radách. Kromě ministrů, případně jejich náměstků, Radu Evropské unie tvoří Výbor stálých zástupců. Hlavní funkce rady spočívá v přijímání legislativních rozhodnutí. Pro rozhodování má stanovené specifické mechanismy. Rozhodování se sestává z celkem tří základních způsobů přijímání legislativy – konzultační procedury, procedury spolupráce (kooperační) a procedury spolurozhodovací (co-decision).¹²² V závislosti na konkrétní proceduře probíhá hlasování buď většinou, kvalifikovanou většinou nebo jednomyslně.¹²³

Další ze tří nejvýznamnějších institucí je Evropská komise. „Evropská komise, supranacionální exekutivní orgán, jehož cílem je hájit celkový zájem unie oproti jednotlivým členským státům.“¹²⁴ Skládá se ze zástupců členských států, který má vždy právo jen na jednoho zástupce. Volena je na pět let a jedná se o stálou instituci. Ve funkci předsedy Komise se na základě politické dohody střídají reprezentanti jednotlivých členských států, podmínkou pro zvolení je schopnost předsedy získat všeobecnou podporu. Předseda i členové komise jsou voleni souhlasem kvalifikované většiny.¹²⁵ „Komise je kolektivním orgánem a na tomto principu také rozhoduje. Každý Komisař disponuje

¹²¹ ROMANCOV, M. et al. Mezinárodní organizace. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-310-0

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž. Str. 246

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ FIALA, P., PITROVÁ, M. Evropská unie. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010. ISBN 978-80-7325-223-6

bez ohledu na charakter svěřeného resortu jedním hlasem.“¹²⁶ Jedním hlasem disponuje také předseda Komise. Proces rozhodování pak může trvat i několik měsíců. Zahrnuje opět tři základní procedury – psanou proceduru, zplnomocnění komisaře, „zúžení“ Komise. Při rozhodování se komise snaží u každého legislativního návrhu dosáhnout konsenzuálního postoje.¹²⁷

Trojici nejdůležitějších orgánů EU uzavírá Evropský parlament. Volí ho občané členských států Evropské unie od roku 1979. Společně s Radou Evropské unie představuje legislativní institucí podílející se na schvalování zákonů. Evropský parlament se skládá ze 751 poslanců, kteří jsou voleni na 5 let a sdružují se v evropských politických skupinách.¹²⁸ „Tyto tři orgány sehrávají v institucionální struktuře Evropské unie hlavní roli. Co do procedury a způsobu rozhodování platí, že Komise navrhuje, Evropský parlament doporučuje a Rada Evropské unie rozhoduje.“¹²⁹

Nejvyšším orgánem Evropské Unie pak je Evropská rada, která doplňuje výše zmíněné tři instituce od roku 1974. Skládá se z nejvyšších představitelů zemí Společenství. „Nejedná se ovšem výlučně o hlavy států, ale v podstatě o faktické nejvyšší představitele exekutivy, přičemž zastoupení v Evropské radě závisí na politické praxi a dohodě v jednotlivých zemích“¹³⁰ Evropská rada hledá společné postoje členských států a formuluje strategie dalšího vývoje Evropské unie, a to v rámci řádných nebo i mimořádných summitů.¹³¹ Jednání Evropské rady probíhají formou summitů. Těch se účastní vybraní představitelé členských zemí a také předseda Komise a předseda Evropského parlamentu. „Založení rady bylo dáno potřebou konzultovat zásadní otázky evropského integračního procesu přímo vedoucími

¹²⁶ FIALA, P., PITROVÁ, M. Evropská unie. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010. ISBN 978-80-7325-223-6

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ ROMANCOV, M. et al. Mezinárodní organizace. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-310-0

¹²⁹ Tamtéž. Str. 55

¹³⁰ FIALA, P., PITROVÁ, M. Evropská unie. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010. ISBN 978-80-7325-223-6

¹³¹ Tamtéž.

představiteli států a vlád. Tyto konzultace měly původně formu nepravidelných setkání, která se však v průběhu sedmdesátých let přetvořila v mechanismus mezivládně koncipovaných summitů.¹³² Summity organizuje zpravidla předsedající země a jsou většinou plánovány na dva dny. Předseda Evropské rady se dříve obměňoval podle změny předsednictví každý půl rok. Na základě Lisabonské smlouvy je však nyní stanoven jeden předseda s mandátem na dva a půl roku.¹³³

Neměli bychom opomenout ani další významné instituce EU. Jednoznačně mezi ně patří Evropský soudní dvůr a Evropský účetní dvůr.¹³⁴ Evropský soudní dvůr se velkou měrou podílí na prosazování nadnárodního vládnutí a nadřazenosti unijního práva nad národním právem. Jsou k němu přičleněny také Soud prvního stupně a Soud pro veřejnou službu EU.¹³⁵ Dalším významným orgánem je Evropský účetní dvůr, který kontroluje a spravuje rozpočet.

Institucionální strukturu EU dále tvoří Poradní orgány Evropské unie zahrnující Hospodářský a sociální výbor (Economic and Social Committee - ECOSOC) a Výbor regionů, dále finanční orgány jako je Evropská centrální banka a Evropská investiční banka a další specializované subjekty, jako Evropský ombudsman a Evropský inspektor ochrany údajů, a agentury (například Evropská agentura pro bezpečnost sítí a informací).¹³⁶

¹³² FIALA, P., PITROVÁ, M. Evropská unie. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010. ISBN 978-80-7325-223-6. Str. 205

¹³³ ROMANCOV, M. et al. Mezinárodní organizace. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-310-0

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

5. NATO ve válce proti terorismu

5.1 Institucionální zajištění

Hlavní instituce NATO jsme popsali v kapitole 3. Ovšem struktura NATO je mnohem složitější a zahrnuje mnoho institucí, které se zabývají různými úkoly, které směřují k naplňování cílů NATO. 11. Září 2001 přineslo nejen novou strategickou koncepci a cíle NATO, ale také potřebu restrukturalizace některých stávajících institucí a zřízení několika nových institucí, které mají pomoci tuto strategii naplnit. O změnách i zřízení nových institucí se po zářijových útocích jednalo na summitu NATO v Praze v listopadu 2002.¹³⁷ Zde byl přijat Pražský závazek ke schopnostem (Prague Capabilities Commitment - PCC).

Z již fungujících institucí hrály důležitou roli v zajištění boje proti terorismu samozřejmě i výše zmíněné hlavní instituce – Severoatlantická rada, která rozhoduje, jakou roli bude hrát NATO v boji proti terorismu, dále Generální tajemník NATO, Partnerství pro mír, Vojenský výbor NATO, Výbor pro obranné plánování, ale také skupina pro jaderné plánování. Po 11. září přišel nový typ boje, na který však NATO nebylo připraveno. Proto se NATO zavázalo k následujícímu: „Přijmout Pražský závazek ke schopnostem (Prague Capabilities Commitment, PCC) jako součást pokračujícího úsilí Aliance zdokonalit a vyvinout nové vojenské kapacity pro moderní vedení války v prostředí s vysokým stupněm ohrožení.“¹³⁸

Na pražském summitu byla tedy kromě jiného deklarována transformace NATO. Cílem transformace pak je, aby NATO bylo připraveno postavit síly, schopné rychlých přesunů, kamkoliv bude třeba, provádět operace na velké vzdálenosti a v dlouhých časových úsecích, a to v prostředí, ve kterém hrozí použití chemických, biologických nebo i nukleárních zbraní, a zároveň musí být schopno

¹³⁷ EICHLER, J. Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-540-0

¹³⁸ DANČÁK, B., SUCHÝ, P. Summit NATO v Praze 2002: Výsledky, dokumenty a projevy. 1. vyd. BRNO: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3044-5. Str. 36

dosahovat svých cílů. Byla schválena opatření dynamického armádního řízení NATO, která znamenala vytvoření zeštíhlené, účinnější, efektivnější a dobře rozmístěné velící struktury. V důsledku toho došlo například ke snížení stavu personálu velení a Střediska kombinovaných leteckých operací (Combined Air Operations Centre - CAOC). Tato nová velící struktura pak zahrnuje dvě strategická velitelství – operační a provozní. Znamenala také zřízení Kombinované společné úderné jednotky (Combined Joint Task Force - CJTF). Dokončením detailů velících struktur byla následně pověřena Rada a Výbor pro obranné plánování.¹³⁹

Dále pak byly zřízeny další útvary. Aby NATO bylo schopno účinně a rychle reagovat byla vytvořena jednotka Síly rychlé reakce NATO (NATO Response Force - NRF).¹⁴⁰ Tato jednotka představuje technologicky vyspělé, flexibilní, rozmístitelné, spolupracující a fungující síly zahrnující pozemní, vzdušné i námořní složky, které jsou schopny rychlého přesunu kamkoliv bude potřeba na základě rozhodnutí Rady. NRF však nepředstavují stálou jednotku, ale zdokonalení operačních schopností pro případ rychlého nasazení.¹⁴¹

Vzhledem k hrozbě útoků provedených chemickými, biologickými a jadernými zbraněmi bylo také rozhodnuto o realizaci hned několika návrhů na zvýšení obranyschopnosti NATO proti zbraním hromadného ničení. Prvním bylo vytvořit prototyp přemístitelné laboratoře pro analýzu nukleárních, biologických a chemických zbraní (Prototype Deployable NBC Analytical Laboratory). Za druhé sestavení speciálního týmu rychlé reakce na použití nukleárních, biologických či chemických zbraní (Prototype NBC Event Response Team). Třetím bodem vytvoření virtuálního střediska obrany proti zbraním hromadného ničení (Centre of excellence for NBC Weapons Defence). Kromě výše

¹³⁹ DANČÁK, B., SUCHÝ, P. Summit NATO v Praze 2002: Výsledky, dokumenty a projevy. 1. vyd. BRNO: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3044-5. Str. 36

¹⁴⁰ EICHLER, J. Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-540-0

¹⁴¹ EICHLER, J. Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-540-0

jmenovaných byl dále zřízen speciální útvar – Mnohonárodní prapor chemické, biologické, radiologické a jaderné obrany (NATO CBRN Defence Battalion). Úkolem útvaru je reagovat na použití zbraní hromadného ničení, ale také řízení následků takového útoku. Útvar se skládá z velitelské roty, společného vyhodnovacího týmu, průzkumné jaderno-chemické roty, skupiny biologické detekce a pohotovostní analytické laboratoře NBC, a také roty lehké a těžké dekontaminace, jejichž úkolem je zajistit účinné odmořovací operace.¹⁴² Stejně jako NRF se nejedná o jednotný stálý útvar. Je složen z různých jednotek členských států NATO. Každý z útvarů slouží pod vedením určitého státu po určitou dobu. Operační koncept Praporu je založen na principu rotace velení. To znamená, že země, která je v určitou chvíli ve velící pozici, je kromě velení a řízení Praporu odpovědná například také za zachovávání standardních operačních postupů nebo plánování a vedeních kolektivního výcviku.

Útvar zpravodajství o teroristických hrozbách (Terrorist Threat Intelligence Unit - TTIU) je poslední institucí, zřízenou na základě rozhodnutí na Pražském summitu v roce 2002, kterou zde zmíníme. Úkolem jednotky je zdokonalit sdílení zpravodajských údajů a analýz v oblasti terorismu. Informace čerpá z civilních a vojenských zdrojů členských i partnerských států aliance.¹⁴³

5.2 Dokumenty NATO

Jedním ze stěžejních dokumentů je Pražská deklarace summitu NATO. Ta byla přijata hlavami států a vlád účastnících se zasedání Severoatlantické rady v Praze v listopadu 2002. V dokumentu se mimo

¹⁴² NATO Review Naše kronika: Zvýšit schopnosti NATO na úseku obrany proti chemickým, biologickým, radiologickým a jaderným zbraním [online]. [cit. 24. 02. 2012] Dostupné z WWW:

<<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/czech/features1.html>>.

¹⁴³ NATO Review Odpověď NATO na hrozby terorismu [online]. [cit. 24. 2. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/czech/art1.html>>.

jiné hovoří o přijetí komplexního balíku opatření zakládajících se na Strategické koncepci NATO.

Tento balík zahrnuje transformaci NATO, tak aby byla schopná rychlých a účinných reakcí v daném místě a v dané chvíli, kde bude třeba. Členské státy se zde zavazují k vytvoření Síly rychlé reakce NATO, provést opatření týkajících se dynamického armádního řízení NATO, dále se zavazují k přijetí Pražského závazku ke schopnostem, podpoře schválené vojenské koncepce obrany proti terorismu, podpoře realizace pěti návrhů, které se týkají obrany proti nukleárním, biologickým a chemickým zbraním, zesílení možností obrany proti kyber-útokům, prozkoumání možnosti účinného a efektivního vypořádání se s narůstajícím rizikem raketového útoku na alianční území a dalšímu. Výčet zahrnuje nejdůležitější části deklarace, pro tuto práci.¹⁴⁴

Vojenský koncept NATO pro obranu proti terorismu (NATO's military concept for defence against terrorism) je dalším důležitým dokumentem, který byl přijat jako součást výše zmíněného komplexního balíku opatření.¹⁴⁵ Tento koncept byl vytvořen k obraně proti terorismu, jako největší bezpečnostní hrozby současnosti. Tento dokument uvádí čtyři různé role vojenských operací v boji proti terorismu. Jsou jimi: obranná opatření, zvládnutí a vypořádání se s dopadem útoku, ke kterému již došlo, útočná opatření a v neposlední řadě také vojenská spolupráce v boji proti terorismu. Koncepce charakterizuje boj proti terorismu jako útočné vojenské činnosti, které se zaměřují na snížení schopností teroristů útočit. Pojednává také o zvládnutí následků teroristického útoku, o důležitosti prevence a předcházení útokům a v neposlední řadě o vojenské spolupráci v boji proti terorismu nejen v rámci aliance, ale i mimo ni. V dokumentu také nalezneme požadavky na efektivní zavádění koncepce.¹⁴⁶

¹⁴⁴ DANČÁK, B., SUCHÝ, P. Summit NATO v Praze 2002: Výsledky, dokumenty a projevy. 1. vyd. BRNO: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3044-5

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ NATO Vojenský koncept NATO pro obranu proti terorismu [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW: < http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_69482.htm>.

Na útoky 11. Zář 2001 reagovala také Euroatlantická rada partnerství (Euro-Atlantic Partnership Council - EAPC).¹⁴⁷ Spojeným státům vyjádřila svojí podporu a v následujících letech pak přijala Akční plán partnerství proti terorismu (Partnership Action Plan against Terrorism). Tento dokument je závazkem členských států EAPC připojit se k akčnímu plánu proti terorismu, s cílem splnit své povinnosti v rámci mezinárodního, pokud jde o boj proti terorismu, s vědomím, že boj proti terorismu vyžaduje společné a komplexní úsilí mezinárodního společenství. Rozhodnutí účinně přispět k tomuto úsilí vychází z jejich dosavadní úspěšné spolupráce v rámci EAPC.

Dále se státy EAPC zavazují k vynaložení veškerého úsilí k potlačení terorismu ve všech jeho formách a projevech, v souladu s všeobecně uznávanými normami a zásadami mezinárodního práva, Chartou OSN a rezolucí 1373 Rady bezpečnosti OSN. V souvislosti s tím budou zejména hledat způsoby zintenzivnění a urychlení výměny operativních informací, zvláště pak informací o akcích nebo pohybu teroristů nebo teroristických sítí. Dále zdůrazňují potřebu posílit úsilí koordinace na národní, subregionální, regionální a mezinárodní úrovni za účelem posílení globální reakce na tuto závažnou výzvu a ohrožení mezinárodní bezpečnosti.

Členské státy se také zavazují chránit a prosazovat základní lidské svobody a lidská práva, a také právní stát, v boji proti terorismu. Potvrzují své odhodlání podepsat, ratifikovat a provést příslušné úmluvy OSN týkající se boje proti terorismu. Státy Euro-Atlantické rady partnerství budou spolupracovat v boji proti terorismu v rámci EAPC v souladu se zvláštní povahou jejich bezpečnostní a obranné politiky.¹⁴⁸ Samotný akční plán pak zahrnuje tyto konkrétní akce – zintenzivnění konzultací a sdílení informací, zvýšení připravenosti v boji proti

¹⁴⁷ NATO Akční plán partnerství proti terorismu [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW:

<http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19549.htm?selectedLocale=en>.

¹⁴⁸ NATO Akční plán partnerství proti terorismu [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW:

<http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19549.htm?selectedLocale=en>.

terorismu, podporu v bránění fungování teroristických skupin, zvýšení schopnosti zvládat následky teroristických útoků a pomoc partnerským zemím v úsilí proti terorismu.¹⁴⁹

Program obrany proti terorismu (Defence Against Terrorism Programme) je čtvrtým a posledním dokumentem, který do této práce zahrneme. Byl schválen na summitu v Istanbulu v roce 2004.¹⁵⁰ Jedná se o unikátní program, ve kterém NATO vyvíjí nové technologie na obranu vojáků i civilistů před teroristickými útoky. Dokument stanovuje deset oblastí činnosti. Nebudeme je zde vyjmenovávat všechny, ale patří mezi ně například boj proti improvizovaným výbušným zařízením, jako jsou bomby v autech u silnice, jejich detekce, narušení nebo neutralizace, ochrana kritické infrastruktury nebo třeba vývoj technologie pro zpravodajské služby.

Dokumentů NATO, které se věnují boji proti terorismu je samozřejmě podstatně víc. Jmenujme tedy ještě alespoň tyto dokumenty – Akční plán proti terorismu Rady NATO-Rusko (NATO-Russia Action Plan on Terrorism), Lisabonskou deklaraci (Lisbon Summit Declaration)¹⁵¹ a 2010 Strategická koncepce „Aktivní zapojení, moderní obrana“ (The 2010 Strategic Concept „Active Engagement, Modern Defence“).¹⁵²

5.3 Strategie NATO

Teroristické útoky 11. září 2001 na Spojené státy znamenaly, nejen pro NATO, nové strategické úkoly. Původní strategie aliance, která se zakládala na nepříteli v Evropě, se otřásla v základech a členské státy

¹⁴⁹ NATO Akční plán partnerství proti terorismu [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW:

<http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19549.htm?selectedLocale=en>.

¹⁵⁰ NATO Program obrany proti terorismu [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50313.htm?selectedLocale=en>.

¹⁵¹ NATO 2010 Strategická koncepce „Aktivní zapojení, moderní obrana“ [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW:

<http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm#terrorism>. Zejména článek 39.

¹⁵² Viz. podkapitola 5.3

byly nuceny uvědomit si, že největší hrozba dnes vychází z jiných částí světa. Přesto, že NATO si zakládalo na misích, které nepřekračují územní obranu země, muselo po 11. září změnit své strategické uvažování a připustit možnost, že by mělo pro svou obranu přistoupit i na mise překračující tyto hranice.¹⁵³

Strategická koncepce je oficiálním dokumentem, který nastiňuje trvalý účel a povahu NATO a jeho základní bezpečnostní úkoly. Určuje také zásadní rysy nového bezpečnostního prostředí, specifikuje prvky přístupu k bezpečnosti Aliance a poskytuje pokyny pro adaptaci jejích vojenských sil na nové bezpečnostní prostředí.¹⁵⁴ Strategická koncepce se tedy od roku 1949, kdy aliance vznikla, neustále proměňuje v závislosti na vývoji bezpečnostního prostředí.

11. Září 2001 bylo hlavní hybnou silou pro přehodnocení dosavadní strategické koncepce NATO. Nová strategická koncepce pak byla zveřejněna na summitu v Lisabonu v listopadu 2010. Dokument 2010 Strategická koncepce „Aktivní zapojení, moderní obrana“ (The 2010 Strategic Concept „Active Engagement, Modern Defence“)¹⁵⁵ je jasné rezolutní prohlášení stěžejních úkolů a zásad NATO, jeho hodnot, strategických cílů aliance pro příští desetiletí ve vyvíjejícím se bezpečnostním prostředí. NATO v dokumentu představuje tři základní úkoly – kolektivní obranu, krizové řízení a kooperaci v oblasti bezpečnosti. Zdůrazňuje solidaritu aliance, význam transatlantické spolupráce a potřebu zapojení se do kontinuálního procesu reformy. Dále dokument popisuje aktuální bezpečnostní prostředí a identifikuje schopnosti NATO zajistit obranu a jeho schopnost krizového řízení, tak aby bylo připraveno čelit současným hrozbám, jako je například terorismus.¹⁵⁶ Strategická koncepce NATO také potvrzuje zaměření na

¹⁵³ NATO Review Obnovit NATO (ještě jednou) politicky [online]. [cit. 24. 2. 2012]. Dostupné z WWW:

<<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/czech/analysis.html>>.

¹⁵⁴ NATO Strategická koncepce [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_56626.htm?selectedLocale=en>.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ NATO Strategická koncepce [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_56626.htm?selectedLocale=en>.

podporu mezinárodní bezpečnosti prostřednictvím spolupráce. A to posílením úsilí v oblasti kontroly zbraní, nešíření jaderných zbraní a také jaderného odzbrojení. Důraz NATO klade také na politiku otevřených dveří pro všechny evropské země. Kromě toho dokument ustanovuje, že aliance bude pokračovat v reformním a transformačním procesu.¹⁵⁷

V části, kde je popsáno současné bezpečnostní prostředí, je přímo zmíněn i terorismus. Podle strategické koncepce terorismus představuje přímé ohrožení bezpečnosti občanů zemí NATO, mezinárodní stability a prosperity obecně. Vyšší hrozba teroristických útoků a potenciálně jejich horší dopad se zvyšuje s rizikem, že teroristické sítě získají zbraně hromadného ničení. Zdůrazňuje také nebezpečí a důsledky kybernetických útoků nebo útoků na důležitou dopravní infrastrukturu. O terorismu se pak mluví i v další části dokumentu – Obrana a zastrašování (Defence and Deterrence). Aliance se zde kromě jiného zavazuje zlepšit schopnost odhalit a zabránit útokům mezinárodního terorismu, a to prostřednictvím posílení analýzy, dalších konzultací s partnery NATO a rozvojem příslušných vojenských schopností. Důležité jsou také zabezpečení krizového řízení a mezinárodní spolupráce, které jsou v dokumentu dále rozebrány.¹⁵⁸

Po prostudování dokumentu je zcela zřejmé, jakým směrem se NATO nyní ubírá. Svou strategii skutečně přizpůsobuje současnému bezpečnostnímu prostředí, ve kterém hlavní roli hraje globální a mezinárodní terorismus. Většina bodů dokumentu se přímo či nepřímo dotýká boje s terorismem. Co se týče zajištění bezpečnosti prostřednictvím mezinárodní spolupráce, nezapomíná zde NATO na důležitost partnerství s Organizací spojených národů nebo Evropskou unií. Dokument je uzavřen prohlášením politických představitelů NATO,

¹⁵⁷ NATO Strategická koncepce [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_56626.htm?selectedLocale=en>.

¹⁵⁸ NATO 2010 Strategická koncepce „Aktivní zapojení, moderní obrana“ [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm>.

že budou pokračovat v obnově aliance tak, aby byla vhodná pro řešení bezpečnostních problémů 21. Století.¹⁵⁹

5.4 Hodnocení

Boj proti terorismu je jednou z nejvyšších priorit Severoatlantické aliance. Od útoku 11. září na USA se NATO aktivně zapojilo do boje proti terorismu. Poprvé ve své historii uplatnila aliance 12. Září 2001 článek 5 Washingtonské smlouvy o kolektivní obraně. Vzhledem k mnohostranné povaze terorismu se NATO při řešení tohoto problému věnuje celé řadě iniciativ – politickým, provozním, koncepčním, vojenským, technologickým i vědeckým. NATO přispívá mezinárodnímu společenství v boji proti terorismu hned v několika oblastech. Přednostně funguje jako trvalé transatlantické konzultační fórum, které umožňuje přeměnit konzultaci v kolektivní rozhodnutí a činy. Dále pak disponuje unikátní vojenskou a civilní kapacitou, která může přispět v boji proti terorismu nebo pomoci zvládnout následky útoku. A v neposlední řadě spolupracuje v rámci velké sítě partnerství, kterou tvoří další státy i mezinárodní organizace.¹⁶⁰

NATO se boji proti terorismu postavilo čelem a ve svém úsilí ani nadále nepolevuje. Dokládá to i Lisabonská deklaráce ze summitu v Lisabonu v roce 2010. Paragraf 39 říká – „Všechny teroristické činy jsou trestné a neospravedlnitelné, bez ohledu na jejich motivaci a projevech. Budeme pokračovat v boji proti této hrozbě, jednotlivě i kolektivně, v souladu s mezinárodním právem a zásadami Charty OSN.“¹⁶¹

¹⁵⁹ NATO 2010 Strategická koncepce „Aktivní zapojení, moderní obrana“ [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW:

<http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm>.

¹⁶⁰ NATO Boj proti terorismu [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW:

<http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_77646.htm>.

¹⁶¹ NATO Lisabonská Deklarace [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW:

<http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm#terrorism>. Paragraf 39 v původním znění viz příloha.

Z operací, kterým se NATO po 11. září věnuje, nesmíme opomenout Operaci „Aktivní úsilí“ (Active Endeavour). Jedná se o námořní dohled ve Středomoří vedený námořními silami NATO. Tato operace je jedním z osmi opatření, které aliance přijala na podporu Spojených států v souvislosti s teroristickými útoky v roce 2001. Jednotky NATO monitorují tuto oblast a vyhodnocují teroristické hrozby. Případně zasahují.¹⁶²

Způsob, jakým NATO reaguje na bezpečnostní hrozby 21. století, jakou je především globální terorismus, je komplexní. Hodnotit jej tedy můžeme kladně. A to i proto, že zdůrazňuje především prevenci terorismu. Zdá se, že NATO jde správnou cestou a vítá na ní i další spojence a partnery z řad nečlenských států Aliance i mezinárodních organizací.

¹⁶² NATO Boj proti terorismu [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_77646.htm>.

6. EU ve válce proti terorismu

6.1 Institucionální zajištění

Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP) EU je zahrnuta už v článku J Smlouvy o Evropské unii a je druhým pilířem unie. Součástí SZBP je samozřejmě i boj proti terorismu. Boji proti terorismu se věnují v rámci EU tyto instituce – Rada Evropy (Council of Europe – CoE), Evropská rada (European Council – EC), Rada Evropské unie (Council of the EU), Evropská komise (European Commission), Europol, Eurojust a od roku 2004 také Evropská obranná agentura (European Defence Agency, EDA).

Velmi důležitou roli v boji proti terorismu hraje Rada Evropy. Promyšleně se Rada Evropy začala věnovat boji proti terorismu v důsledku teroristických útoků na olympiádě v Mnichově v roce 1972. Dalším důležitým okamžikem byly útoky 11. září 2001 na Spojené státy. Reakce rady vyústila v přijetí rezolucí opatření, která vedla ke zvýšení účinnosti již existujících mezinárodních nástrojů Rady Evropy v boji proti terorismu. Jedním z opatření je také ustanovení Multidisciplinární skupiny pro mezinárodní boj proti terorismu (Multidisciplinary Group on International Action against Terrorism – GMT), jejímž úkolem je především vyhodnocování a identifikace nejdůležitějších oblastí boje proti terorismu, do kterých by měla směřovat činnost Rady Evropy.¹⁶³

Další institucí zabývající se bojem proti terorismu je Evropská rada. Ta se v boji proti terorismu angažovala především přijetím dvou zásadních dokumentů pro boj proti terorismu. Jsou jimi – Akční plán boje proti terorismu a Rámcové rozhodnutí o boji proti terorismu.¹⁶⁴

Rada Evropské unie je institucí EU, která má pro boj s terorismem ustanoveny dva samostatné pracovní orgány. Prvním je Pracovní

¹⁶³ Obrana a strategie Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu [online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2007/clanky/mezinarodni-spoluprace-v-boji-proti-terorismu.html>>.

¹⁶⁴ Tamtéž. Více o dokumentu v podkapitole 6.2

skupina pro boj s terorismem (Terrorism Working Group – TWG) a druhým orgánem pak je Pracovní tým pro terorismus/mezinárodní aspekty (The Working Party on Terrorism/External Aspects – COTER). Velmi důležitým krokem, který Rada EU uskutečnila v souvislosti s 11. zářím 2001, bylo přijetí Evropské bezpečnostní strategie (European Security Strategy).¹⁶⁵ Po útocích v Madridu v roce 2004 následovalo přijetí Deklarace Rady EU proti terorismu a v souvislosti s tím zřízení funkce Protiteroristického koordinátora EU (EU Counter-Terrorism Coordinator). Ten připravil novou Strategii EU pro boj proti terorismu. Zveřejněna byla v prosinci 2005.¹⁶⁶

Evropská komise hraje, na základě svých omezených kompetencí, v boji proti terorismu podstatně menší roli. „Komise v oblasti boje proti terorismu navrhuje legislativu (důležitá je například role Komise při přípravě legislativy proti financování terorismu), připravuje strategie (například proti radikalizaci, za použití expertních skupin) a řídí financování některých projektů (například v oblasti výzkumu a vývoje či projekty podporující oběti terorismu).“¹⁶⁷ Pro koordinaci postupů v oblasti boje proti terorismu fungují v rámci komise samostatné skupiny.

Europol. Evropský policejní úřad vznikl za účelem potírání nejzávažnějších forem organizovaného zločinu v roce 1992. Po teroristických útocích v Madridu obnovil, na základě rozhodnutí Evropské rady, Protiteroristické taktické uskupení (Counter Terrorism Task Force). Uskupení sestává z expertů v policejní a zpravodajské oblasti. Jejich úkolem je vyhodnocení údajů a dat, které jim dodají jednotlivé členské země. Europol se mimo jiné zaměřuje i na nebezpečí radikálního islámského terorismu.

¹⁶⁵ Obrana a strategie Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu [online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2007/clanky/mezinarodni-spoluprace-v-boji-proti-terorismu.html>>. Více o dokumentu v podkapitole 6.2

¹⁶⁶ Obrana a strategie Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu [online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2007/clanky/mezinarodni-spoluprace-v-boji-proti-terorismu.html>>.

¹⁶⁷ Tamtéž.

Speciální institucí EU je Eurojust. Založen byl v roce 2002. „Úkolem tohoto orgánu je přispívat ke koordinaci činnosti národních prokuratur a podporovat trestní vyšetřování a stíhání v závažných případech mezinárodního organizovaného zločinu (včetně terorismu), zejména na základě analýz zpracovaných Europolem.“¹⁶⁸ Protiteroristickou agendu pak mají na starosti jednotliví vyslanci členských zemí.

Poslední významnou institucí, zabývající se bojem proti terorismu, kterou zde zmíníme, je Evropská obranná agentura.¹⁶⁹ Byla zřízena v roce 2004, její statut, sídlo a provozní pravidla pak byly definovány v roce 2011. Jejím úkolem je především napomoci zlepšení evropských obranných schopností v oblasti krizového řízení a podpora současného stavu i rozvoje obranné a bezpečnostní politiky.¹⁷⁰ Můžeme říci, že je důležitým článkem v boji proti terorismu, ve smyslu zvýšení obranných schopností EU v době, kdy je hrozba teroristických útoků velmi hmatatelná.

6.2. Dokumenty EU

Akční plán proti terorismu (Action Plan on Terrorism) je prvním důležitým dokumentem, který byl reakcí na útoky 11. Zář 2001. Jeho první verze byla přijata 21. 9. 2001. Po útocích v Madridu však došlo k jeho přehodnocení a úpravám. V roce 2004 bylo vytyčeno 7 nových strategických cílů EU v boji proti terorismu.¹⁷¹ Jsou jimi – prohloubení mezinárodní shody a zvýšení mezinárodního úsilí v boji proti terorismu, snížení přístupu teroristů k finančním a ekonomickým zdrojům,

¹⁶⁸ Obrana a strategie Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu [online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2007/clanky/mezinarodni-spoluprace-v-boji-proti-terorismu.html>>.

¹⁶⁹ EICHLER, J. Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-540-0

¹⁷⁰ Evropská obranná agentura [online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.eda.europa.eu/Aboutus/Whatwedo/Missionandfunctions>>.

¹⁷¹ EU Akční plán proti terorismu [online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/EUplan16090.pdf>>.

maximalizovat kapacity v rámci orgánů Evropské unie a jejích členských států pro odhalování, vyšetřování a stíhání teroristů, ale i pro předcházení teroristickým útokům, ochrana bezpečnosti mezinárodní dopravy a zajištění účinných systémů pro kontrolu hranic, zlepšení schopností EU a členských států vypořádat se s důsledky teroristického útoku, potírání faktorů, které přispívají k podpoře a přijímání terorismu, cílená opatření v rámci vnějších vztahů EU, prioritně mířená k zemím třetího světa, kde je potřebné posílit protiteroristickou kapacitu a závazek k boji proti terorismu.¹⁷² Tento dokument byl později znovu přehodnocen a přepracován.

Společný postoj Rady EU ze dne 27. prosince 2001 o použití zvláštních opatření k boji proti terorismu, je další reakcí EU na teroristické útoky téhož roku v USA. Dokument se sestává ze 7 článků. Evropská rada zde prohlašuje, že „terorismus je skutečnou výzvou pro svět a pro Evropu a že boj proti terorismu bude prioritním cílem Evropské unie.“¹⁷³ Zavazuje se také k přijetí dalších opatření k provedení rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1373 (2001), vyzývá členské země EU, aby předaly Unii informace nezbytné k vykonání některých z těchto dalších opatření. V neposlední řadě zdůrazňuje nutnost přistoupení Společenství k provedení některých z těchto dalších opatření a nezbytnost aktivitu členských států EU, především s ohledem na využití, ve věcech trestních, některých forem policejní a soudní spolupráce.¹⁷⁴

Dalším dokumentem, který je důležité zde zmínit, je Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu. Toto rámcové rozhodnutí, přijaté Radou Evropské Unie s ohledem na Smlouvu o založení Evropské unie, tvoří 13 článků. V dokumentu najdeme vymezení teroristických činů, trestných činů teroristických

¹⁷² EU Akční plán proti terorismu [online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/EUplan16090.pdf>>.

¹⁷³ ŠTURMA, P., NOVÁKOVÁ, J., BÍLKOVÁ, V. Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-305-1

¹⁷⁴ Tamtéž.

skupin, ale také trestných činů s terorismem souvisejících. Pojednává také o sankcích, pravomocích a stíhání v případě, že dojde k trestným (teroristickým) činům uvedeným v člancích 1 až 4. Kromě toho také ustanovuje ochranu a pomoc obětem takových trestných činů.¹⁷⁵

Jedním z nejdůležitějších strategických cílů v boji proti terorismu je spolupráce členských států EU, obzvláště pak v oblasti výměny informací. Je tedy zřejmé, že zde nemůžeme vynechat dokument týkající se právě této oblasti. Tímto dokumentem je Rozhodnutí Rady ze dne 20. září 2005 o výměně informací a spolupráci v oblasti teroristických trestných činů. Tento dokument zdůrazňuje důležitost aktuálních informací z této oblasti pro příslušné služby a orgány členských států a Evropské unie, aby bylo možné lépe a účinněji postupovat v boji proti terorismu.¹⁷⁶

„Bezpečná Evropa v lepším světě.“ Evropská bezpečnostní strategie. Tento dokument kromě jiného pojednává o bezpečnostním prostředí. Za klíčové hrozby 21. století pak označuje také terorismus. Stejně jako v ostatních dokumentech i zde je zmíněna nezbytnost společného postupu členských zemí v boji proti terorismu.¹⁷⁷

V neposlední řadě bychom měli zmínit dokument Strategie pro boj proti terorismu (The European Union Counter-Terrorism Strategy), přijatý v roce 2005. Evropská unie se jím zavazuje „k boji proti terorismu na celém světě, zároveň respektovat lidská práva, učinit Evropu bezpečnější a umožnit jejím občanům žít v prostoru svobody, bezpečnosti a práva“.¹⁷⁸

¹⁷⁵ ŠTURMA, P., NOVÁKOVÁ, J., BÍLKOVÁ, V. Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-305-1

¹⁷⁶ EU Rozhodnutí rady ze dne 20. září 2005 o výměně informací a spolupráci v oblasti teroristických trestných činů [online]. [cit. 28. 2. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:253:0022:0024:EN:PDF>>.

¹⁷⁷ EU „Bezpečná Evropa v lepším světě“ Evropská bezpečnostní strategie [online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>>.

¹⁷⁸ EU Strategie pro boj proti terorismu [online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf>>.

6.3 Strategie EU

V této kapitole budeme vycházet ze dvou výše jmenovaných dokumentů, a to z dokumentu „Bezpečná Evropa v lepším světě“ Evropská bezpečnostní strategie a z dokumentu Strategie pro boj proti terorismu. Teroristické útoky na USA v roce 2001 byly ukázkou jedné z největších hrozeb 21. století a Evropská unie a její členské státy si tuto skutečnost uvědomují. Proto byla v roce 2003 vytvořena Evropská bezpečnostní strategie. Tváří v tvář globálním hrozbám, jako je terorismus, si EU stanovila na obranu své bezpečnosti a podporu své hodnoty tři strategické cíle.

Prvním je reakce na hrozby. Jedná se o reakci na nový druh nebezpečí, který je velmi dynamický a není čistě vojenský. Tato strategie je tedy jakýmsi určením kombinace nástrojů, pro boj s terorismem, z několika oblastí – zpravodajské, policejní, vojenské a dalších.

Dalším strategickým cílem, který byl v dokumentu stanoven, je budování bezpečnosti v okolí EU. Konflikty a problémy sousedních zemí Evropské unie se mohou snadno přenést i na její území. Zejména pokud tyto sousední státy disponují prostředím, ve kterém se daří organizovanému zločinu nebo i teroristickým skupinám. V takovou chvíli jsou pro EU tyto státy hrozbou. Proto je dalším cílem snaha o vyřešení takovéto nevládné bezpečnostní situace.

Třetím a posledním strategickým cílem pro „Bezpečnou Evropu v lepším světě“ je mezinárodní řád založený na účinném multilateralismu. Cílem tedy je vyvinout silnější mezinárodní společnost, dobře fungujících mezinárodních institucí a založené na pravidlech mezinárodního řádu. Znamená to mimo jiné rozvoj mezinárodního práva nebo rozšíření některých mezinárodních organizací o další členy, které by napomohlo následující spolupráci v důležitých bezpečnostních otázkách.¹⁷⁹

¹⁷⁹ EU „Bezpečná Evropa v lepším světě“ Evropská bezpečnostní strategie [online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>>.

Evropská bezpečnostní strategie se však netýká jen terorismu. Zahrnuje i jiné bezpečnostní hrozby. Proto je velmi důležité zabývat se také přímo Strategii pro boj proti terorismu. Je postavena na čtyřech oblastech činnosti Evropské unie v rámci boje proti terorismu, a to na prevenci, obraně, stíhání a odpovědi.

Prevencí je myšleno především zabránit vzniku další generace teroristů. V tomto bodě se Evropská unie domluvila na jednotné strategii, která má pomoci bránit radikalizaci a růstu teroristických skupin a jejich členů, ale také zvýšit schopnost rozpoznat propagandu a podmínky, kvůli nimž jsou lidé k radikalizaci více náchylní.¹⁸⁰

Obrana je klíčovou součástí této strategie boje proti terorismu. Cílem tohoto bodu je především snížit zranitelnost EU vůči teroristickým útokům a snížit také jejich výsledný dopad. Obrana tedy zahrnuje například lepší zabezpečení hranic, zvýšení bezpečnosti dopravy (ochrany letišť a podobně) nebo snížení citlivosti kritické evropské infrastruktury vůči fyzickým i elektronickým útokům.¹⁸¹

Stíhání teroristů je další oblastí činnosti, která je součástí Strategie pro boj proti terorismu. Cílem této oblasti je sledování teroristů přes hranice, zabránění teroristům v plánování útoků narušením sítě, přerušением toku finančních prostředků a znemožnění přístupu k materiálům potřebných pro útoky, a konečně postavení teroristů před soud s dodržením lidských práv a mezinárodního práva.¹⁸²

Poslední čtvrtou oblastí činnosti EU v boji proti terorismu je odpověď. Vždy zde bude riziko teroristického útoku, není možné ho zcela neutralizovat, a proto je potřeba, ve chvíli kdy k teroristickému útoku dojde, umět se vypořádat s jeho důsledky. Za tímto účelem pak chce Evropská unie využít všech dosavadních struktur, které se

¹⁸⁰ EU Strategie pro boj proti terorismu [online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf>>.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² Tamtéž.

vyvinuly v souvislosti s jinými evropskými a mezinárodními krizemi, včetně mechanismu civilní ochrany.¹⁸³

6.4 Hodnocení

Evropská unie se v boji proti terorismu angažovala už před útoky na USA, Madrid a Londýn. Za všechny z těchto aktivit jmenujme například Deklaraci La Gomera (Deklarace proti terorismu) z listopadu 1995.¹⁸⁴ Po výše zmíněných teroristických útocích, které měly obrovské důsledky, nejen co se týče ztrát na životech, ale také na poli politiky a ekonomiky, se stal boj proti terorismu jednou z nejvyšších priorit Evropské unie a jejích členských států.

Přesto, že EU statečně čelí této globální hrozbě, je značně znevýhodněna. Vzhledem k nedostatku vojenských sil a neschopnosti vést samostatně ještě několik dalších let preventivní války v zahraničí, je nucena zaměřovat se hlavně na preventivní a postkonfliktní působení, ve kterém využívá zvláště nevojenské nástroje.¹⁸⁵

Své schopnosti ve vojenské oblasti si Evropská unie na vlastní kůži ověřila v roce 2003 hned dvěma samostatnými operacemi. První z nich byla operace Artemis, která proběhla v Demokratické republice Kongo a druhá byla operace Corcondia, která proběhla v Makedonii. V obou případech byly naplněny hlavní cíle. Přesto však EU stále zůstává vojensky slabším článkem v boji proti terorismu.

Její úloha tkví především v prevenci terorismu, a to především na základě spolupráce s členskými státy, ale i se státy nečlenskými a jinými mezinárodními organizacemi jako je NATO. Kladně můžeme hodnotit tedy hlavně aktivitu a iniciativu Evropské unie v boji proti terorismu, která je všudypřítomná.

¹⁸³ EU Strategie pro boj proti terorismu [online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf>>.

¹⁸⁴ ŠTURMA, P., NOVÁKOVÁ, J., BÍLKOVÁ, V. Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-305-1

¹⁸⁵ EICHLER, J. Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-540-0

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo shrnutí základních bodů boje proti terorismu Severoatlantické aliance a Evropské unie. Toto shrnutí je v práci zakomponováno formou páté a šesté kapitoly. U každé z organizací se práce zabývá institucionálním zajištěním boje proti terorismu, dokumenty, které byly pro tento účel vydány po 11. Září 2001, dále se zabývá strategiemi boje proti terorismu obou organizací. Kapitoly zahrnují i hodnocení boje proti terorismu obou organizací.

Abychom mohli vnímat tyto dvě kapitoly v souvislostech, zabývá se práce také dalšími souvisejícími tématy. Velmi důležitá je první kapitola, která přibližuje terorismus a také mezinárodní organizace. Druhá kapitola se zabývá aktuálními hrozbami terorismu po 11. září. Především jeho medializací, globalizací a asymetričností tohoto konfliktu, který stále ještě trvá. Shrnuje také události dne 11. září 2001 a teroristických útoků v Madridu v roce 2004 a v Londýně v roce 2005. Další dvě kapitoly se pak věnují vzniku, vývoji a cílům institucí NATO a EU.

Cílem této práce bylo, jak jsme již zmínili výše, shrnutí základních bodů boje proti terorismu NATO a EU. Tyto cíle byly naplněny. Zdaleka však tato práce neobsáhla vše, co s bojem proti terorismu těchto organizací souvisí. Institucí, které jsou spojené s bojem proti terorismu je mnohem více, stejně tak i dokumentů, které upravují tuto problematiku a v neposlední řadě, strategie boje proti terorismu jsou mnohem obsáhlejší. Válka proti terorismu navíc stále trvá. Neustále se objevují nové hrozby, na které je třeba reagovat. Nejen NATO a EU vývoji bezpečnostního prostředí znovu a znovu přizpůsobují své strategie.

„Válka proti terorismu“ již má své výsledky. Byl dopaden a zabit vůdce teroristické sítě Al-Káida Bin Ládín, který útoky na USA v roce 2001 údajně organizoval. Konec války je ale přesto v nedohlednu. Teroristické sítě a jejich způsob boje se neustále vyvíjejí. Hledají nové způsoby jak dosáhnout svých cílů a snaží se získat zbraně, které by

měly ten nejničivější dopad. Vzhledem k této skutečnosti je tedy zcela samozřejmé, že ani západní svět nemůže upustit od hledání nových způsobů boje proti terorismu, a tak vznikají nové deklaráce, smlouvy a strategie.

Existuje tak nepřeborné, neustále se měnící množství dokumentů, které tyto body boje proti terorismu upravují. Není však jediné místo, kde by byly komplexně shrnuty alespoň ty nezákladnější. A v tuto chvíli nemluvíme jen o boji proti terorismu pod křídly NATO a EU, ale i dalších mezinárodních organizací.

Tato práce by měla být v tomto směru alespoň malým přínosem. Ovšem vzhledem k omezením této práce, obzvláště jejího rozsahu, zde najdeme opravdu jen střípek z celé mozaiky, jejímž výsledkem by měl být bezpečnější svět.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

TIŠTĚNÉ ZDROJE

- BOSSIE, David N. *Selhání zpravodajských služeb*. 1. vyd. Praha: Slovanský dům, 2006. 279 s. ISBN 80-86851-14-1.
- ČEJKA, Mirek. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2007. 223 s. 978-80-87029-19-0.
- DANČÁK, B., SUCHÝ, P. *Summit NATO v Praze 2002: Výsledky, dokumenty a projevy*. 1. vyd. BRNO: Masarykova univerzita v Brně, 2002. 90 s. ISBN 80-210-3044-5
- DE LA CORTE IBÁNĚZ, Luis. *Logika terorismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. 321 s. ISBN 978-80-200-1724-6.
- EICHLER, J. Globální terorismus. In: *Mezinárodní politika*, 2001, roč. 25, č. 12, s. 19. ISSN 0543-7962.
- EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 328 s. ISBN 978-80-7367-540-0.
- EICHLER, J. *Terorismus a války v době globalizace*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 398 s. ISBN 978-80-246-1790-9.
- EMMERT, F. et al *Odmaturuj ze společenských věd*. 1. vyd. Brno: Didaktis, 2004. 224 s. ISBN 80-86258-68-5
- FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010. 803 s. ISBN 978-80-7325-223-6
- FIDLER, J., MAREŠ, P. *Dějiny NATO*. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 1997. 245 s. ISBN 80-7185-145-0
- GRIFFIN, David R. *Nový Pearl Harbor: 11. září a vláda George Bushe Znepokojující otázky*. 1. vyd. Praha: VOLVOX CLOBATOR, 2006. 245 s. ISBN 80-7207-591-8.
- HEYWOOD, A. *Politologie*. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2004. 483 s. ISBN 80-86432-95-5

HUNTINGTON, Samuel P. *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*. 1. vyd. Praha: Rybka Publisher, 2001. 447 s. ISBN 80-86182-49-5.

CHOMSKY, Noam. *11. 9.* 1. vyd. Praha: Mezera, 2003. 121 s. ISBN 80-903259-0-4.

NAPOLEONI, Loretta. *Teror, s.r.o.* 1. vyd. Praha: METAFORA, 2007. 518 s. ISBN 978-80-7359-107-6.

NATIONAL COMMISSION ON TERRORIST ATTACKS UPON THE UNITED STATES *The 9/11 commission report: final report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*. 1st ed. Washington, D. C.: National Commission on Terrorist Attacks upon the United States, 2004. 567 s. ISBN 0-16-072304-3.

ROMANCOV, M. et al. *Mezinárodní organizace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 191 s. ISBN 978-80-7380-310-0

SCRUTON, Roger. *Západ a ti druzí: Globalizace a teroristická hrozba*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2007. 149 s. ISBN 978-80-7364-042-2.

SUMMERS, A., SWAN, R. *The Eleventh Day: The Ultimate Account of 9/11*. 1. vyd. Great Britain: Doubleday, 2011. 605 s. ISBN 9780385612814 (hb)

ŠTURMA, P., NOVÁKOVÁ, J., BÍLKOVÁ, V. *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 378 s. ISBN 80-7179-305-1

ŠVÁCHA, Z. Terorismus a jeho prezentace. In: *Mezinárodní politika*, 2004, roč. 28, č. 12, s. 29. ISSN 0543-7962.

VON RÉTYI, Andreas. *Teror a lži 11. Zář 2001: Důkazy o tom, že všechno bylo jinak*. 1. vyd. Praha: Eromedia Group, k.s. – Knižní klub, 2009. 264 s. ISBN 978-80-242-2566-4.

WEISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 250 s. ISBN 978-80-7380-339-1.

INTERNETOVÉ ZDROJE

VOJENSKÉ ROZHLEDY *Co je Asymetrické ohrožení?* [online]. 2001 [cit. 30. 01. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_4/152.htm>.

ČESKÁ TELEVIZE *Přesně 911 dní po 11. Září 2001 teroristé udeřili v Madridu* [online]. 2008 [cit. 02. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/8395-presne-911-dni-po-11-zari-2001-teroriste-uderili-v-madridu/>>.

ČESKÉ NOVINY *Teroristické útoky v Londýně* [online]. 2005 [cit. 02. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskenoviny.cz/veda_a_tehnika/index_img.php?id=25200>.

EVROPSKÁ UNIE [online]. [cit. 28. 2. 2012]. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/index_cs.htm>.

EVROPSKÁ UNIE *Oficiální dokumenty* [online]. [cit. 28. 2. 2012]. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/documentation/official-docs/index_en.htm>.

EVROPSKÁ OBRANNÁ AGENTURA [online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.eda.europa.eu/Aboutus/Whatwedo/Missionandfunctions>>.

MMINISTERSTVO OBRANY ČR NATO [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/nato/nato-8493/>>

NATO [online]. [cit. 12. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm>>

NATO *Oficiální texty* [online]. [cit. 24. 02. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/SID-0785284F-A240477F/natolive/official_texts.htm>

NATO Review *Odpověď NATO na hrozby terorismu* [online]. [cit. 24. 2. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/czech/art1.html>>.

NATO Review *Naše kronika: Zvýšit schopnosti NATO na úseku obrany proti chemickým, biologickým, radiologickým a jaderným zbraním* [online]. [cit. 24. 02. 2012] Dostupné z WWW: <<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/czech/features1.html>>.

OBRANA A STRATEGIE *Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu*
[online]. [cit. 28. 02. 2012]. Dostupné z WWW:
<<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2007/clanky/mezinarodni-spoluprace-v-boji-proti-terorismu.html>>.

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – SEZNAM ZKRATEK.....	I
---------------------------------	---

PŘÍLOHY

Příloha A – Seznam zkratk

CAOC – Střediska kombinovaných leteckých operací (Combined Air Operations Centre)

CJTF – Kombinované společné úderné jednotky (Combined Joint Task Force,)

CoE – Rada Evropy (Council of Europe)

COTER – Pracovní tým pro terorismus/mezinárodní aspekty (The Working Party on Terrorism/External Aspects)

ČTK – Česká tisková kancelář

DC – Výbor pro obranu (Defense comettee)

DPC – Výbor pro obranné plánování (Defence Planning Comettee)

EAPC – Euroatlantická rada partnerství (Euro-Atlantic Partnership Council)

EC – Evropská rada (European Coucil)

ECOSOC - Hospodářský a sociální výbor (Economic and Social Commitee)

EDA – Evropská obranná agentura (European Defence Agency)

EHS – Evropského hospodářského společenství

EOS – Evropského obranného společenství

EPS – Evropské politické spolupráce

EU – Evropská unie (European Union)

ETA – Baskicko a svoboda (Euskati Ta Askatasuna)

EURATOM – Evropského společenství pro atomovou energii

ESUO – Evropského společenství uhlí a oceli

GMT – Multidisciplinární skupiny pro mezinárodní boj proti terorismu (Multidisciplinary Group on International Action against Terrorism)

HEMP – Výškový elektromagnetický puls (High-altitude electromagnetic pulse)

HMU – Hospodářské a měnové unie

IRA – Irská republikánská armáda (Irish Republican Army)
MC – Vojenský výbor NATO (Military Committee)
NAC – Severoatlantická rada (North Atlantic Council)
NATO – Severoatlantická aliance (North Atlantic Treaty Organization)
NBC – Jaderné, biologické, chemické (zbraně) (Nuclear, biological, chemical (weapons))
NPG – Skupina pro jaderné plánování (Nuclear Planning Group)
NRF – Síly rychlé reakce NATO (NATO Response Force)
OECD – Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OOP – Organizace pro osvobození Palestiny
OPEC – Organizace zemí vyvážejících ropu (Organization of the Petroleum Exporting Countries)
OSN – Organizace spojených národů
PCC – Pražský závazek ke schopnostem (Prague Capabilities Commitment)
PfP – Partnerství pro mír (Partnership for Peace)
Společnou zahraniční a bezpečnostní politikou (SZBP)
SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
TTIU – Útvar zpravodajství o teroristických hrozbách (Terrorist Threat Intelligence Unit)
TWG – Multidisciplinární skupiny pro mezinárodní boj proti terorismu
Pracovní skupina pro boj s terorismem (Terrorism Working Group)
USA – Spojené státy americké (United States of America)
WTO – Světová obchodní organizace (World Trade Organization)
WTC – Světové obchodní středisko (World Trade Center)

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Magdalena Janová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: prezenční

Název práce: NATO a EU ve válce proti terorismu po 11. září 2001

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 65

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů české literatury a pramenů: 20

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 2

Počet internetových zdrojů: 12

Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Novotný Dr.